

126
10

अथ

सारास्वतीप्रक्रिया ।

व्याकरणम्

Saraswati Prakriza

✓
26
10

X

॥६०॥ प्रणम्य पुरमात्मानं बालधीवृद्धि सिद्धये। सारस्वतीमृदुं कुर्वी प्रक्रियां नोति विस्तरं ॥१॥ इन्द्र
देवो प्रियस्योति नययुः शश्वारिधेः। प्रक्रियां तस्य कृत्स्नं स्पृष्टुमो वक्तुं नरः कथं ॥२॥ तत्र तावन्मं
ज्ञा। संव्यवहाराय संगृह्यते ॥३॥ अहं उक्तं तस्मान्नाः अनेन प्रत्याहारः अहं एव वसाः परिगण्यते
तेषां समानमंज्ञाव विधीयते। नैतेषु सूत्रेषु संधिरनुसंधेयो विवक्षितत्वात् विवक्षितसु संधि
र्भवतीति। नैवमात्रा। लौकिकप्रयोगनिष्पन्न
वसाः ॥४॥ एतेषां कृत्स्नदीर्घसु तत्तेदाः परा
रितिविद्वति। ततो लोकतएव कृत्स्नादिसंज्ञ
विमात्रः। पुनः व्यंजनं वाच्यं मात्रिकं मिति। एषाम
वैरुदात्तः समवृत्त्याश्चरितः। साधुना सिको निरनुनाशिकश्च। एषे उअसंध्यं कृत्स्नाणि एषां कृत्स्नान
संति। अस्येस्वरः अकारादयः पंचावधारणकारादयः। अस्येस्वरानुव्यंते। अवर्जनामिनः अवर्णवा
क्कास्वरानामिनः उच्यंते। अनुक्रांताः प्रावर्जराः। अथ प्रत्याहारः। जियाह विषया। व्यंजनान्यनुक्रा।

मतिताद्यथा॥ हयवरता॥ त्रणनडमा॥ ऊढधस॥ ऊढमदगवा॥ रवफववयावटत कप॥ त्राषस॥ आद्यंता॥
स्योप्रत्याहारं लिख्यता॥ आद्यंतास्यामेतेवर्णाशित्या॥ आदिवर्णोत्पिनगृह्यमाणसन्नामाप्रत्याहारः त
थाहि॥ अकारोवकारेण गृह्यमाणो अवप्रत्याहारः॥ सवा अइवक्ररएणैवउहयवरतव त्रणनडम
ऊढधस॥ ऊढमदगवा॥ इत्येतावसंख्याकः संपद्यते॥ चटतकपइतिवपंप्रत्याहारः॥ ऊढमदगवइ
तऊवप्रत्याहारः॥ ऊढधसइतिऊसप्रत्याह र रः॥ एवंयउयेनयेनप्रत्याहारेणकृत्यं॥ स
मतवतवयाद्यः॥ संख्यानियममुनासि ह साः व्यंजनानिद्वकारादयः॥ सकारंतावर्णादि
साव्यंजनानिसुः॥ सूरदीनं व्यंजनं तेष्वकार ॥ सुरवोच्चारणार्थत्वादित्यंङ्कः॥ काव्ययित
प्रत्ययाद्यतिरिक्तः कस्यैविकार्ययोच्चार्यमाण रेवर्णसंज्ञोसवतिथस्येभंज्ञातस्यतोपः॥ व
र्णादिभिनंतोपः॥ वर्णविरोधोलोपश्च॥ मित्रवदागमः॥ शत्रुवदादेशः॥ स्वरानंतरिताह साः संयोगः॥ ऊ
बुदुबुवयाः तेष्वकारः पंचवर्णपरिग्रहणार्थः॥ अरेदोनामिनेगुणः॥ नामिबनस्थानिकाः अरण
उणतगुणसंज्ञकाः॥ आरेकवृद्धिः॥ आआरणेउएतेवृद्धिसंज्ञकाः॥ अंत्यसूरादिष्टिः॥ अंत्योयः सूर

प्रथमादर्शनं लुकर

सदादिवर्णसंज्ञोसवति। अत्यात्पूर्वपक्षा। अत्याद्वर्णमात्रात्पूर्वोद्योवर्णमनुपक्षसंज्ञकः॥
असंयोगादिपरोक्षसोलक्षुः। विसर्गानुस्वारसंयोगपरोक्षश्चगुरुः। गुरुवनासिकास्यानुस्वार्यमा
णोऽनुनासिकः॥ अत्रैहविसर्जनायानां कंवः। खुयशानांतालु। अनुपक्षानांतामोषौ। क्रदुर
पाणांमूर्धा। वृत्तलसानांदंताः। एदेतोः कंवतालु। नुदौतो कंवोषां। वकारस्यदंतोषां। जिह्वा मूलीय
स्यजिह्वा मूलं। नासिकाः। अनुस्वारस्य। हकारं। पं। वमैर्द्युक्तमंतस्यानिश्चसंयुतां। उरस्यंतंविजा
नीयात्। कंवमाज्जरसंयुतां। अष्टौस्थानानि। दं। णि। नामुरः कंवः। शिरस्यथा। जिह्वा मूलं। वदंता
श्च। नासिकोषौ। उतालुवा। व्यंजमानि। चयस्त्रिं। श। श्रराश्चैववचुर्दशा। अनुस्वारे विसर्गश्चजि
ह्वा मूलीयएववागज्जंसाकृतिर्वर्णः। ध्रुतश्च। परिकीर्तितः। एवंवर्णाद्विपवाशान्मातृकायामु
दाहताः॥ वस्यग्रहणे। सवस्यग्रहणां। कारग्रहणे। केवलग्रहणां। तपरकरणांतावन्मात्रार्थः॥ इति संज्ञा
धकिया॥ १॥ अधुना सूरसंधिरतिक्षयते। इयं सूरः। इवस्येयि च मापद्यते। सूरपरे। दधि। आनयइ
ति स्थितो दधुय आनयइति तावद्भवति। रदसे। हंसः। सूर। तपरोरेफ हकारवर्जितो ह सो ह से परे

इति द्वितीयाक्षरस्य द्विचं। कवेरुवाः कसा नां कवेपरे कवासवन्ति। इति पूर्वधकारस्य दकारः। सवसा।
। द्वयोर्वर्णोऽसवसा इति वचनात् यथा संख्यं वा वक्तव्यां सूरही नं परेण संख्यं वा दद्यान्व इति सिद्धं।
। रीत्यत्र द्वितीयाक्षरस्य द्विचं किं उराद्यपो द्विः। सूरपूर्वादिफात्परे यपो द्विर्नवति। तत्तुं वि
काम्यायेन रेफस्यो द्विगमनां गोव्यत्रा सूर इत्युच्यते। तृतीया एव मन्यत्रापि यत्र न सूत्रा कुरैः कार्यसि।
वि सूत्र सर्ववसूत्रांतरात्पदांतरा नुवति इति व्या॥ अं घसूत्रस्य तया न्नास्मात्तिद्धिरव्यते॥ नवं उ
वसा वि वमापद्यते सूरपरे मधुश्च वमधुत्रा कुरैः ॥ कवसोरिव मापद्यते सूरपरे पिष्टश्चार्थः पि
त्र्यः। तत्तुं ववसो लि वमापद्यते सूरपरे। तत्र नु बंधः। तत्र बंधः॥ एतच्च युएकारोद्य सवति सूरपरे
। नेत्यनं नयनं॥ वंश्च वृचकारो वसवति सूरपरे॥ सोऽति सवति। गमावादेरवसागिमोः क्तादौ वा व
क्तव्यः॥ गोश्च कः। गवाक्। गोइं दः। गवेइं दः। गोश्च हिनां गवाहिनां प्रकटः। प्रौढः॥ प्रकटिः। प्रौढिः। सूरइं रं। सूर
रं। सूरइं रिणः। सूरिणी। अककहिणी। अक्कोहिणी। सेना॥ क्वचिच्च रवव्यकारः॥ यथा धपरिमाणो गो
वृत्तिः। गव्यूतिः। अन्यत्र गवां मिश्री सावो गोवृत्तिः। एतच्च एकारश्चायु सवति सूरपरे नैश्च कः नाय

हे सर्व यिति। हे सर्व यिति ४

कः॥ अथात्रा अकारश्च वृत्तिस्वरपरे। तौ दहाता विहा॥ **चोलेपि** वा पदांते। पदांते स्थिताता
प्रयादीनां यकारवकारयोरोपि वा लवृत्ति। ते आगताः। त आगताः। त आगताः। तस्मै एतत्। तस्मा
एतत्। तस्मा ये तत्। पटो दह पट दह। पट विहा तौ दमौ। ता दमौ। ता विमौ॥ **लोपश्चि** त्तर्तसंधिः। छं
दसि उलवृत्ति। देसखेति। एदो तोतः। पदांते छि तादेकारा दोकारात्र। परस्मात्कारस्य लोपो ल
वृत्ति। ते अत्र। ते अत्र। पटो अत्र। पटो अत्र। सवर्ष दी र्घः सहा सवर्षसि सवर्षे परे सह दी र्घेति व
ति। अहा अत्र। अहा अत्र। दधि दहा। दधीह। ता उ उदयः। ता उदयः। पितृ कृणां। पितृणां॥
सामान्यशास्त्रे। **दं** टि को दा बल रत्नले त परेण पूर्वबाधो वा। शायशो दृशपता मिह॥
अवर्ष। अवर्ष इवर्षे परे सह परवृत्ति। तव दं तवे दं। दला देरा ण दौ टेलोपि वक्तव्यः॥ दल
दी। दलोषा। लोमलर्षा। लोमलर्षा। तसुर्षा। मनीषा। शक अंधुः। शकंधुः। कर्क अंधुः। कर्कंधुः
न अथा कुलटास मन् अनादी। ता सार अंगः। सारंगः। एतत् अंशुलिः। एतत् अंशुलिः। अंशुं
अंशुः। उअ अंशुं उअ अंशुं। तसुर्षा। मनीषा। शक अंधुः। शकंधुः। कर्क अंधुः। कर्कंधुः

हो न लकारः। हो ल्लकारः। हो लृकारः ५

ह अरु सवति। तव रुदिः। तव रुद्धिः॥ क्विद्वार। अवसक्तिवर्षपरसह क्विद्वार सवति। रुगा रु।
गा। रुगा। र्णी प्ररुगा। प्रा र्णी वसत रुगा। वसता र्णी वसर रुगा। वसता र्णी वसतर रुगा। वस
तरा र्णी कंबल रुगा। कंबला र्णी दश रुगा। दशा र्णी। इतीया समासे जाती तार्त्तः ५ः खा त्तेः। इतीय
ति किं परमर्तः। इ अल। अवस इवस परस ह अल सवति। तव हकारः। तव ह्कारः। रुलो
मावसा वावक्तव्यं॥ हो हृकारः। हो हृका २१ ॥ १११॥ अवस एकार एकार वपर सह एका
रा सवति। तव एपात वेपा। तव ए चर्यता वे च र्ये॥ उमा अ। अवस ति कार उकार वप
रे सह उकारो सवति। तव उदता तवोदता त वमत्र ता तवोत्ता ॥ उं चो चो। अवस
स उं चो चोः पर चोः समासे सति सह वा उं सव ति। बिं व उं ४ः बिं व ४ः बिं व ४ः। सुल उं ३ः।
सुलो उं ३ः सुलो उं ३ः॥ इति सूर संधिः॥ १॥ १॥ अ प्र प्र कृति ना व उं चो ता ना मी अद सोः मो वा ४ः स
धि व पा ना ति। अमी आदि त्याः। अद स इति किं। अ प्रो रा ग स १ द अमी। अमी अमी। अमी अमी।
घृहि व। इ च उं चो चो चो। इ कारांत क कारांत ए कारांत अ अ अ इति त मानः संधि न पा ना ति।

समा से ति किं तव जो व्या। तवो व्या। ३

णावादि वच्ची अमी अत्रा एट् अत्रा माले आतया मणी वादि वच्ची नदिति किं मणी वदं पती वदं प
 ती वा रोदसी व॥ अतिपातः। आकार उकार निपात एक सूर्य संश्रित प्राप्नोति॥ इदं द्रव्यं किं यः
 योगो मयि दानि विज्ञेयतः। एतमा तं डितं विद्याता वा कस्म रणाय रडिता॥ ए एवं मत्त सेता अ
 त्रसात वं। उ उ त्रिष्ट अ अ पेहि। इ इ इ पत्रा॥ सुतः। कृतः संश्रित प्राप्नोति। देव दत्त एहि॥ इ स
 दा क्का ते चटेः सुतः। इरा दा क्का ते गा ते रोदते वि चारे चटेः सुतो लवति॥ इति प्रकृति ला वः
 ए अ प्र वं डत कार्य सुवतो। चपा अ वेडा बाः। प दांते वर्त्तमानाश्च पाडा वा स वं स वे प्रे
 अत्र अंतं अडंतं। एट् अत्र एट् आत तयता व तदेतता वा कयथा वा ग्यथा ककु प्र एं डी
 ककु विं डी। श नमे नमा वा ए दांते वर्त्तमानाश्च ए नमे एरे नमा वा स वं ति। वा कमात्रं वा ज्ञात्रं
 वा गमात्रं। एट् म म ए म म। एट् म म॥ ए च पा छः बाः। च पा छ त्र र म्। अकार म्। हो वा स वं ति। वा कश्च
 रः वा क्त्वरः। वा कश्च रः॥ उ हो कलाः च पा छ त्र र म्। हकार म्। कला वा स वं ति। यद्गर्गिश्च एः सद्गर्ग
 गश्च उर्ध्वं लवति। तत हविः तद्दविः। तद्दविः। वा क्त्वरिः। वा यरिः। वा य्दरिः॥ ४ सोः श्रुतिः सुः। सा

१ सकारस्पशकानः। तवर्गस्पदवर्गः १५

कारस्य तवर्गस्य शकारेण च वर्गणचयोगाच्चाकारश्च वर्गौ यस्य संख्येत स ततः। कस्य चरति क
 चरति। कस्य श्रुतः कश्च श्रुतः। ततश्चित्रं तच्चित्रं ततश्चास्यं तच्चित्रं॥ एतन्मात्रं शकारादुत्तरस्य तवर्ग
 स्य चतुर्त्वं न स तवति। प्रश्नः प्रश्नः। विज्ञानः विज्ञानः॥ ६॥ इति इति स्तोः। एकारादुत्तरस्य तवर्ग
 टीकतो। कष्टीकतो। कस्य प्रश्नः। ततस्तीकतो तद्वी कतो। उता ध्विलः। तवर्गस्य लकारे लकार
 स तवति। ततश्चुनाति तच्चुनाति। तवान् लिखति तवान् लिखति। अंतस्थादिप्रलेदाः रफवर्जि
 ताद्यवलाः साचुनासिका निरुचुनासिकाश्च तत्र साचुनासिका एव लकारो तकारस्य तव
 ति॥ ८॥ तच्चिप्रकारे परतवर्गस्य दृत्वं न स तवति तवान् प्रश्नः॥ एतारं त्पावापदां तवर्तमाना ई
 वर्गस्य रस्य स्तोः। इति स तवति। प्रश्नः प्रश्नः। एतन्मात्रं शकारादुत्तरस्य तवर्ग
 तंतस्य प्रदस्य ततः परस्य गगमो स तवति। टिकिता वाद्यंतस्य ब्रह्मणो गडनचित्रं। राडंश्चित्रं। सवा
 न्ततोति सवांसोति॥ शोचका। तंतस्य प्रदस्य ततः परस्य गगमो स तवति। तवान् श्रुतः। तवान् श्रुतः।
 तवान् श्रुतः। तवान् श्रुतः॥ ह्येकस्यादिः स्योः। उकारेण कारतकारादुत्तरादिर्त्वंति। स्योः पर

पदांते वा प्रत्यङ् इदं। प्रत्यङ् इदं। सुगण इह। सुगमिह। राहुन इह। राहुनिह। वः कृत्वा इतरश्च का
 रोति ते वति॥ १४ ख से च पा क सा तां क सा तां ख से च पा त वंति। त व वं त व वं त क वि दी र्घा द।
 प्रिवक्तव्यं। डी वः डी वः। छे वः छे वः॥ १५ प्रो च्छारः मकार स्या च्छारो ल वति। ह से प्र पदांते व
 त प्र ह सति तं ह सति। पृष्ट प्र वृष्ठा। पृष्ट प्र वृष्ठा। तश्च पदांते क सो त कार स्य मकार स्य च पदांते व त्री
 मा त स्या च्छारो ल वति। क से प्र रे य ज्ञान सि। य ज्ञां सि। प्र य न सि। प्र यं सि। प्र यं प्र त्यां प्र त्यां। १६
 य मा य प्र स्या च्छार स्य य मा वा त वंति य प्र रे। अ स्य य प्र स्य स व स्या। तं करोति। त
 ह रेति। तं त नोति। त नोति। सं यं ता। स यं ता सं व त्स रः स धे च्छ रः। यं लो कं यं ध्नो कं। य व
 त प्र रे च्छा च्छा ना सि का य व य व ला त वंति॥ इति वं ड न सं धिः॥ १४ ॥ अथ वि स र्ग सं धि ति ग इते
 वि स र्ज नी य स्य स। वि स र्ज नी य स्य स का रो ल वति। ख से प्र रे। कः त नोति क स नोति। क च्छोः कृत्वा
 वा। वि स र्ज नी य स्य क र्त्वे गि र्ग सं वं धि ति ख से प्र रे। कृत्वा वा ल वतः। क ण च्छा र णा र्थे कः करोति
 क च्छ रोति। कः ख तति। क च्छ तति। कः प्र च्छति। क च्छ च्छति। कः फलति। क च्छ फलति। वा च स्य त्पाद

यः संज्ञाशानिपातामाध्वः वाचः सति॥ इह सति॥ कारकरः॥ पास्करः॥ तस्करः॥ अङ्गुलं
हरिश्चन्द्रः॥ अक्रोशे रात्रिषा अक्रो विसर्जनीयस्य परदांतेरात वतिरा अदिशुवर्द्धितेषु परतः अ
हः पतिः॥ अहर्षतिः॥ अहः गणः॥ अहर्गणः॥ अरात्रिश्चितिविक्रमणात् अहः रात्रिः अहोरात्रः अ
तोयुः॥ अकारात्परस्य विसर्जनीयस्य उकारो तवति अतिपरतः कः अर्थः कोर्धः॥ हव अका
रात्परस्य विसर्जनीयस्य उकारो न वतिह। वेपरो कः गतः कोगतः॥ देवः याति देवो या
ति मृतः॥ रश्मिः मतो रश्मिः॥ अत्र वेलोपत्रा॥ अव
वेपरो देवाः अत्र देवाः॥ वा वाताः वाताः वाताव
नीयस्य स्वरपरं यत्र वातवति देवाः अत्र देवा यत्र देवा अत्र तोमः॥ तोमस्तगोस्य अघोस्य
इत्येतस्मात्परस्य विसर्जनीयस्य लोपश्च न वत्त वेपरो तोः॥ इति लोप इति तगोः तमसो तमो तम
सो अघोः यादि॥ अघो यादि॥ तामितोः तामितः॥ परस्य विसर्जनीयस्य रेफो तवति॥ अवेपरे अ
ग्निः अत्र अग्निरत्रा बहूः यजता बहू यजतो रेफ प्रकृतिकस्य रेफे वा रेफ प्रकृतिकस्य विसर्जनी

तीयस्मरेफोवातवति।खोपरेगीःप्रतिगीर्षतिः।गान्यतिः।धुःप्रतिःधुर्षतिः।धुर्षतिः।धुर्षतिः।
 रःरफसंबंधितोविसर्जनीयस्मरेफोतवति।अत्रप्रकातःअत्रप्रकातरत्र।अंतगतःअंतर्गतः।
 रिलोपोदीर्घश्चारेफस्मरेफेपरलोपोतवति।पूर्वस्मरद्वयः।उतःरप्रतेप्रतारप्रता।शुक्तिः।रूपात्म
 नाताति।अकीरूपात्मनाताति।सोमद्वयसोम। अथदेप्रकाशश्चपरस्मरविसर्जनीयस्मलोपो
 तवतिहसेपरसःचरति।सचरति।एषःहसा ति।एषहसति।सोमद्वितिसंहिता॥१४॥सोम
 दाडांरधीरामः।सोमराजायुधिष्ठिरः।सोम कसोमहात्माया।सोमतीमोमहाबलः॥२॥
 इत्यादीनादक्षरणसंघर्षः॥यडकंलौकिक कायेहातदेवकुलंरवेतासमांभूमादेहा
 सोमाभित्तादीनामडष्टता॥३॥कचिद्वृत्तिःक चिद्वृत्तिः।कचिद्वृत्तायाकचिद्वृत्तदेवाविश्व
 विक्षतंरुजश्चसमीक्ष्यचत्रविंध्रंरुजलकंवदंति॥३॥वस्मिगोवस्मिद्विपर्ययः।होचपरोवस्मि
 कारताशो।क्षतोसदधीतिशयेतयोगासुडचतेपंचविधंतिरुक्तं॥४॥वस्मिगोमोवदशदोसिंहवस्मि
 विपर्ययः।षोडशादोविकारःस्या।द्वसिताशः।पृषोदरा।५॥वस्मिताशविकारास्या।क्षतोरतिशये।

नयः। योगः सञ्जयते शङ्खे। प्रहृष्टमगदिष्टा॥६॥ इति विसर्गसंक्षिप्तक्रियासंज्ञा॥६॥
 अप्रविमक्तिर्विनायते। साविष्ठा। म्यादिस्त्राश्रु। विमक्तं तं पदं तत्र स्यादिति सति
 नान्नायोऽप्यते। अवि। सक्तिमासा। विमक्तिरहितं। धातुवर्जं वा धातुवत् स्वरपताम
 वाते। कृत्तद्वितसमासाश्च प्रातिपदिकसंज्ञा इति केचित्॥ तस्मात्तसि औऽकम् अ
 म्। औऽकम्। तासां सिम्। डे न्यां सिम्। डे। सिम्। तासां डे। म्। औऽकम्। अम्। डिः। औऽकम्। तासां सु
 स्मात्ताम्। प्राप्तादयाम् प्रविमक्तं सति। तासां पठंताम्। क्वविक्तायां प्रथमे क्व
 वने सिम्। देवमिदं स्मृतं। इकारवृत्तारणाधी। और्विमर्गः। मकारो फयोर्विमर्गः।
 तादेवो। सत्ताक्षतारमे पदातेव। देवः॥ हित्त्वं विक्तायां। औऽकम्। औऽकम्। देवो। क्वविक्तायां
 क्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां क्वविक्तायां
 अस्य इति स्मृतं। दीर्घविसर्गो देवः॥ अकाराज्जसौ अस्मै क्वविक्तायां देवाम्। दाह्याणां
 ॥ द्वितीये क्ववने देवः अस्मै इति स्मृतं॥ अस्मै क्वविक्तायां देवाम्। दाह्याणां

सु

यो

रम्यलोपोसवत्पक्षतोः॥ देवं देवौ। वज्र वचने देवशस्य इति स्थिते। शकारं श। शिति वि शो
 षणाधी। सोमः पुंसः। पुंगुत्सुमाना इतरस्य शसः सकारस्य नकारः। देवो सवति। वाशिना शिपे
 पर्वस्य। दीर्घो सवति। यदा देवस्य हृदस्य सवति। देवान्। द्वितीयैकवचने देवटा इति स्थिते। टकारो नुव
 धतेनेति वि शो षणाधी। टेता अकारात्पर ह्राद न सवति। अशदेवेन। अक्षिः॥ अकार आसव
 रे। रोद वा स्या। वा। अकारात्परस्य सिमो सको रदे शो सवति। अशशोरो देवैः॥ अकारस्य सि
 सिद्धं दस्यो कारो वक्तव्यः॥ देवे सि॥ कर्मो सि॥ चतुर्थैकवचने दे। वडे इति स्थिते। डकारो डि
 । कार्यार्थी सर्वत्र डे अक अकारात्परस्य डे इत्येतस्य अगाग मो सवति। किन्त्वा देते। दवा य देवा
 स्या॥ ए सि बज्रत्वे। अकारस्यै त्वं सवति। सकारैः परे बज्रत्वे सति। देवे स्या॥ प्रथमेकवचने देव
 ड. सि इति स्थिते। ड. सिरत्वा अकारात्पर रोड. सिरत् सवति। देवात्। देवा पस्या। देवस्य। प्रष्टुं क्व वचने
 दिव ड. स इति स्थिते। ड. सस्या अकारात्पर रोड. सस्य सवति। दिव स्यात्। सि अकारं परे। त्वं सवति। स्य उं सि
 ए अशदेयोः॥ उडासः समान इतरस्य मो उ डाग मो सवति। टित्वा दा दौ। नुकार उर्ध्वराणाधी। तामि

x लिं

*नका

xसकारे

ति।

x स्याका

स्य उं सि

उ

नातिप्रेष्यदीर्घीभवति। देवानां। सप्तमेकवचनेदेवडिइतिस्मृते। अइए। द्वेदेव
यो॥ ब्रजवचनेदेवसुपुइतिस्मृते। एकारस्येअंइयांलोप॥ एस्मिब्रजत्वेदेवसुइति।
स्मृते। किंजातं। सांऊतस्यांकवर्गादि। लाघुप्रत्यासाराउत्तरस्यकेनचिसूत्रेणकृतस्य
कारस्यकारादेशोभवति। देवेषु। आमंत्रणेसिद्धिः। आमंत्रणमसिप्रवीकरणां। तस्मिन्तदे
दिहित॥ सिद्धिसंज्ञोभवति। समानाधेद्वौपोधतो॥ समानाउत्तरस्यधेलोपोभवत्यधतो
॥ आसिमुक्त्वासिवाक्तयो। हेराहस्यप्राक्प्रयोगः॥ हेदेवहेवौहेदेवा॥ एवंघटलकटस्तंभकुं
सादयोऽकारांताः। पुंस्त्रिंशः॥ अकारांतानामपि सर्वादीनां वदिवेषः॥ सर्वविश्वंउच्यते अतः
अतः। इतरडतंमसप्तसिप्तनेमएकपूर्वपर। अवरदकिणउत्तर। अपरअधरस्यअंतरत्यदूतद
यवअदसरतदूदमृद्विकिमृगमवअस्मदू। एतेसर्वादयस्त्रिणिगाः। तत्रउंगद्विंशते

२३३
१८

३३

॥ सप्तमः सर्गः ॥ इति सप्तमः सर्गः ॥ इति सप्तमः सर्गः ॥ इति सप्तमः सर्गः ॥
सर्वेण सर्वस्य ॥ पूर्ववत्प्रक्रिया ॥ पुनर्गोतरेण कारेण कृत्वन्ते ॥ परस्मैकारेण क
रादेशो भवति ॥ अतस्त्वित्प्रत्ययः भवति ॥ सर्वानित्यादौ ॥ अवक्रुपंतरेण ॥ अवप्रत्याहारेण क
वोर्णिणप्रवर्गेण ॥ च मध्येवावधानेन भवति नात्वेन ॥ चतुर्थे कवचने ॥ सर्वदे इति स्थिते
सर्वादेः स्मृतः ॥ सर्वादेरकारांतरस्य चतुर्थे कवचने स्मृताङ्गमो भवति ॥ टकारः ॥ स्त्रान
तित्प्रमाची ॥ एते सर्वस्मै सर्वास्यं सर्वस्य ॥ पंचमो कवचने सर्वत्र इति स्थिते ॥ अतः सर्वा
देरकारांतरस्य स्मृताङ्गमो भवति ॥ सर्वस्मात् ॥ सर्वास्यं ॥ सर्वस्य ॥ सर्वस्य सर्वस्यो ॥ सु
तामः ॥ सर्वादेः परस्य मसुङ्गाङ्गमो भवति ॥ सर्वेषां ॥ डि स्मिन् ॥ सर्वादेरकारांतरो डि स्मिन्
भवति ॥ सर्वस्मिन् ॥ सर्वस्यो ॥ सर्वेषां हे सर्वस्यै ॥ हे सर्वे ॥ एवं विश्वादीनामेकशष्टपर्वता

द्वितीये द्वितीयाः ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

अथमे

नानां यमतरुतमौ विहाय तौ प्रत्नयौ तदंता ॥ शृष्टंते । पूर्वादीनां उतवातां । ऊस
इकारो वावक्तव्यः ॥ पूर्वपूर्वाः ॥ परे पराः ॥ इत्यादि । उ-सिद्धोः । स्मास्मि नौ वावक्तव्यौ । पूर्व
स्मात् । पूर्वति । पूर्वस्मिन् । पूर्वी हे पूर्व इत्यादि ॥ प्रथमचरुततया यत्कल्पार्धकतिपयतेन
ना । ऊसीवा । प्रथमा । चरुते चरुमा ॥ शेषं देववत्तया यत्तौ प्रत्नयौ । तीयस्म सर्ववत्तुं । डि-
त्युतावक्तव्यं । द्वितीयस्मै द्वितीयाया । द्वितीयस्मात् । द्वितीये । तृतीयोऽप्येवं
॥ न स शृष्टो नित्यं दिवत्तं । न सौ । न सा स्यात् । न स यो ॥ हे न सौ । अकारांतः । पुष्टिं गोम
स शृष्टा तस्य मास शृष्टस्य विशेषः ॥ मासस्य लोपो वा । मास शृष्ट्या कारस्य । लोपो वा सवति
। सर्ववित्तौ परतः । त्येके । हसेप । सेहोपि ॥ सो विसर्गः । मा । मा सौ मासः । सो विसर्गः । अ
। त्वे लोपः । मास्यमित्यादि । पट्टे मासः । मासौ मासा इत्यादि ॥ अकारांतः । पुष्टिं गोम

द्वितीया

देकारो धिविषये हे सखे ॥ सख्युः ॥ सखि शष्टौ कारदेशो सवति ॥ पंचसुपरेषु षष्ठीनि ॥
 द्विष्ट्वादेशस्तदंत्यस्य डेयः ॥ अथोदेशः ॥ सखायौ द्विवचनस्य वाचं दसि सख्यौ
 यौ सखीनां सखिपत्यो रीकः सखिपतिशष्ट्यो रीगागमो सवति ॥ टाडे डिषु परतः ॥ दीर्घत्वा
 न्नान्तसवति ॥ सख्यापत्या ॥ आगत ऊन नित्यमति न्यायात् ॥ सखिना पतिना वाचं दसि स
 खि स्यां सखि स्याः ॥ ॥ रुड् ॥ सखिपतिशष्ट्यो रीगागमो सवति ॥ टा
 सिडः सोडकारे परे सख्युः अस्य इति स्थिते ॥ कृतो डः ॥ रुकारंतात्परस्य ॥ सिडः सोड
 कारस्य उकारो सवति ॥ सचमित्यस्य ॥ सखि स्यां सखि स्यः सख्युः सख्यौ ॥ सखीनां सख्यौ
 कवचने ॥ डे रौ डिदित्यो कारे ॥ कृतो सखिपत्यो रीगागमो सवति ॥ सख्यौ सख्यौ ॥ सखिषु ॥ प
 ति शष्ट्यप्रधमा द्वितीया री शष्ट्वत्प्रक्रिया र्त्तीयादौ उ सखिवत् ॥ पतिरसमासा

सख्ये

वसुविवदक्तव्यः॥टादौस्वरेततः॥समासांतस्यनादयोसवंति॥पूजायति॥तापुजा
यतयेइत्यादि॥द्वित्राष्टानित्यंद्विवचनंतः॥पुष्टिंशः॥द्विभुःइतिस्मिते॥तदादेष्टे॥
स्मादौ॥तदादेष्टेकारोसवति॥स्मादौपरेद्वौद्वौदास्यंरद्वयोः॥१॥त्रित्राष्टानित्यंबज्जव
नंतः॥त्रिअसुइतिस्मिते॥एतुसिइत्येकारः॥अयादेशः॥त्रयः॥त्रीवृषिसिः॥त्रिभ्यः॥शत्रे
यदु॥त्रिभ्यः॥अययुदेशोसवति॥नामिपरेडिदंतस्यवक्तव्यः॥त्रयाणां॥त्रिषु॥कतित्रा
ष्टानित्यंबज्जवचनंतः॥कतित्राष्टाकास॥त्रासौर्लुवक्तव्यः॥॥बुकिनतनिमित्तं॥कति॥श्व
तिसि॥कतियः॥कतीनां॥कतिषु॥त्रिषु॥लिङ्गेषु॥सहस्रपायं॥ईकारंतः॥पुष्टिंशः॥सुशीत्राष्ट
॥सुशी॥॥द्वौद्वौतोरियुवौस्वरे॥धातोरीकारोकारयोरियुवौसवति॥स्वरेपरे॥सुश्रियौसु
श्रियादेसुशी॥साहे॥सुश्रियौदेसुश्रियः॥१॥सुश्रियंसुश्रियौसुश्रियः॥सुश्रियः॥सुशीया

३२५२

[illegible]

प्रश्नः स्यादेतद्यैस्वसादयस्सुः ताः ॥ शुकारं तस्यापि कोष्ठं प्रसृतं च स्वविधिषु प्रत्ययै
 तस्यैव रूपं वक्तव्यं । कोष्ठारौ कोष्ठारः ॥ अधिविधिविशेषणतद्देकोष्ठेदेकोष्ठारौदेको
 ष्ठाकोष्ठारंकोष्ठारौ । अष्टसिष्टप्रत्ययवशात्तासावात्कोष्ठं । इतीयादौस्वरादौ वा प्रत्य
 यान्ततावक्तव्या । कोष्ठाकोष्ठना । कोष्ठस्यांकोष्ठसिः ॥ कोष्ठेकोष्ठवे । कोष्ठस्यांकोष्ठस्यः ॥ कोष्ठ
 ॥ कोष्ठे । कोष्ठस्यांकोष्ठस्यः । कोष्ठः । कोष्ठे । कोष्ठोः । कोष्ठोः । कृताकृतप्रसंगीयोविधिः । सनित्य
 ॥ तेन उदागमेकतेहसादित्वावशात् । वीनासि । कोष्ठनांकोष्ठरि । कोष्ठे । कोष्ठोः । कोष्ठोः । को
 ष्ठुः ॥ रुकारंताटकारंताटकारंताश्चाष्टसिद्धाः ॥ ऐकारंता । उद्विगं सुरैव
 सुरैस्त्रैश्चाष्टस्य । का । सुरदेवोसवति । सकारसकारादौ विसक्तौ परतः । सुरा । सुरायै सुर
 यः । सर्वत्रायादेशः । देसुरा । यौ देसुरायौ ॥ सुरात् । सुरायौ सुरायः । सुरात् । सुरात् । सुरात् । सुरात् । सुरात् ।

देसुरायः

स्त्र॥ लिंगाः २५॥ तत्रैकं त्रैकं चतुर्कं पञ्चकं षडङ्गुलं तस्य नाम संज्ञायां स्याद्विंशतिः । प्रथमैक २५

[illegible]

[illegible]

४ देज रेह
जर मोदे
अरे द ज
र स दे ज
रा : ननु
ली तो पा व
१३

अन्तरिः

केनचो x

नंदीस्यं नदीसि॥ डितामट् स्त्रियामीकारंता हकारंता चूपरे णं डितां वचनानामडा
 गमोसवति। नद्यै नदीस्यं नदीस्य॥ नद्याः नदीस्यं नदीस्य॥ नद्याः नद्यै नदीतां
 नद्यां नद्यै नदीषु॥ एवंगौरीसरस्वती कुमारी नारी प्रसूतयः॥ लक्ष्मी शशस्मेवं
 तत्वासावा सेलोपो नास्ति लक्ष्मीः लक्ष्मो लक्ष्म्यः॥ आमंत्रणो धौ कस्वः समा
 नादे लोपो धेतोः हे लक्ष्मि इत्यादिशे षं नदा वत्॥ स्त्री शशस्मेवं तत्वासे लोपोस्ति
 स्त्री लुत्वाः स्त्रिया इत्यल्लुत्वं स्त्र्ये परे इत्युवौ तवतः॥ स्त्रियौ स्त्रियः॥ धौ कस्वः हे स्त्रिया वाम्
 सि॥ अमिश्रसि वपरे॥ स्त्री शशस्मवा इत्यसवति॥ स्त्रियं स्त्री स्त्रियौ स्त्रियस्त्री॥ स्त्रिया
 स्त्रीस्यं स्त्रीस्यः शेषं नदी वत्॥ स्त्री शशस्मसेदः स्त्री॥ द्यौर्वातेरियुस्ववौ स्वरे॥ श्रियै श्रिय
 हे श्रुः॥ हे श्रियौ हे श्रियः श्रियं श्रियौ श्रियः श्रिया श्रिस्यं॥ श्रिसिः॥ वेद्युवः॥ इत्यु

३४४

वंताश्चिद्व्यव। तमानतरेषां डिः तां वचनानां वा डाम मोस वति। शिद्ये शिद्ये शीस्यं शीस्यं
 ॥ शिगा शिद्य शीस्यं शीस्यः शिद्यः शिद्यः शिद्यो ॥ श्यादीनां वामो उद्धक्तव्यः ॥ शीसा
 शिद्यं शिद्यं शिद्ये। अडाग मा ता वे अमो प्यसावः शिद्योः शीषु ॥ एवं धीक्षी प्रान्त
 क्षीक्षी तयोपनीवंता ॥ एवं सूत्राष्टौ सूत्राष्टौ वधुः सूत्रादीनां उतदीश एव वधुः पंके
 श्ववधुः वधुः वधुः देवधुः इत्यादि ॥ मातृशः एस्पिष्टः श्ववधुः कृत्याः सैरा
 माता मातरौ मातरः ॥ धेयः हे मातः ॥ मातरं मातः मातृमातृः शीतिदीर्घत्वं स्वरश्ववधुः
 कर्तृश्ववधुः इत्येयः ॥ स्त्रीनिगतात्मात्मासावो विशेषः ॥ रेश्वर उच्यते श्ववधुः कि
 यागयौगयः ॥ श्वस्त एवता नौशः ॥ हस्तौ श्ववधुः ॥ इति स्वरंता ॥ स्त्रीनिगा ॥ ५ ॥ ५+२
 ॥ अथ स्वरंता नपुंसकं लिङ्गाः प्रदः श्रुतिः तत्र अकारंताः ऊलश्ववधुः तस्य प्रथम

x त्वात्कारः

द्वितीयैकवचने अतो म् अकारं तान्न पुंस कलिगात्परयोः स्य मार म् सवति अथो अ
मास हणं वृष्णा वृत्तार्धकलं हे कल ईमौ न पुंस कलिगात्परश्च ईकारमापद्यते ऊष्माः
सोः शि न पुंस कलिगात्परयो ईसवोः शि सवति शकारः सर्वादे शार्धगुरुः विसर्व श ३
साव क्व व उ मय मं न पुंस कुस्प उ माग मो सवति औ ऐरं य न प्रता हारं त स्य न सवति
मिदं तस्यैव क्व व उ का उ र वारणा र्धो नो म धाया नान्तस्यो प धाया दी घे सवति औ
पर धिवर्जितेषु च सं सता मि व ऊ ला नि पुनरपि कलं कलं कलं नि शेषं देव वत्त य
मं मूल फल पु ष्प पु वृ कं म कं टं वा दयः श्वत्पादः अन्धादर्गणत परयोः स्य मो श्रुतं वति शका
र स्यादसा र्धः उ कार उ वृ रणा र्धः इतरत् कतरत् कतमत् इकारं तो ह सि न्नाहः न पुंस
त स मो ल्कि न पुंस कलिगात्परयोः स्य मो ल्कु सवति अस्मि वृणा न पुंस कक्षे वा गु

x का ४

आवकवादे अस्मि हे अस्मे हे द धि हे दधे इत्यादि संबोधने वृत्तसंज्ञां पंसातं
 ह आतात मधा पदं तं मा धां दिति वीष्टि गुण गुणं विगंते तपुंसके व्याघ्रपदांवरिष्ठा
 तामिनं स्त्रेता मं तस्य न पुंस का म्यं नु माग मो सवति स्त्रे ए इमौ अस्मिनी अस्मीनि अ
 स्मि अस्मिनि अस्मिनि अस्मास्मादा अस्मादीनां वमाग मो सवति इकार स्या
 कारः एदौ स्त्रे ए अस्मा ए स्त्रे अस्म्युक्तं सादौ नांतस्यो ए धाया अकार स्या लो ए
 सवति रासां स्त्रे ए म काव कां तसं यो गा पुत्र स्य त सवति अस्मिन् अस्मिन् अस्मिन्
 स्त्रिणि अस्मे इत्यादि वदो नांतस्यो ए धाया इदो ए एते वा अकार स्या लो ए सव
 ति अस्मि अस्मेति अस्मा अस्मिषु एवं दधिमन्त्रि अदि पृथुतयः वारिवा विणी वा
 शिणिवारि विणिवारि विणिवारि एतादिर्द कारं तो ग्रा मणी शब्दः न पुंस कस्य

कस्वोत्तमकियाप्रणि कुलं स्वरादौ ना मितस्वरे इति उमा मगम। इमौर्गणि नीयामणी
 निप कएवद्वियशष्टलिंगेषु वर्तित एकमेवार्धमाख्याति साधित पुस्कं तद्व्याप्त १ तदा
 बुक पुस्कं पुवधानं कप्रमानेनेति उक्त पुस्कं नामांतं न पुंसकं दादौ स्वरे एरे पुंव वदा स
 वतिग्रामाणां ग्रामणि स्याग्रामणिसिरित्वा दिनु मंतस्याभिदीर्घाग्रामणीनां सोमपं।
 कुलं सोमपे सोमपाति १ हे सोमपठकारं तो मधुशष्टः तस्यापि स्वरे इति उमागमः
 मधुनीमधु नि १ हे मधो हे मधु कृकारं तः कर्तृ कर्तृणी कर्तृणि १ हे कर्तृ हे क
 र्त्तृ कारं ता पुंसकं लिंगाः निरे शष्टः राय मिति कांत मिति ति। विगृहे संघ ५ ह्यरां मि
 दुतोऽतिरुस्रं तारिवत्शक्रियाः अतिरि अतिरिणी अतिरीणि १ अतिराया अतिरिणी अ
 तिरीया अतिरिदिः इत्यादि उकारं तो उपगोशष्टः अवावत पगु ना इत्यादि अतिरिक्त्

श्रिषु

णि

१५

क

अनुदासतो अतिनोत्राष्टे पिरमकवत् इति स्रंताः नउं संलिगाः अवहसाताः पुलिगाः प्र
वपत तत्रहकारांतो अनुप्रदुशः पंचस्रुचुदुआमागमोवक्तव्यः सावनमुदः अनुप्रदु
वाष्ट स्यासोपारनुमागमोसवति संवागांतस्यलोपः संयोगांतस्यलोपोसवति रसे पदांतव
दसोपलोपः अतद्वान् अनुदादौ अतद्वदः धवम् अनुप्रदुशः स्रक्षोपारअमागमोसव
तिहेअनप्रुदुहेअनमादौ अतमुदः॥अनमुदावसारसेवस्रंशंसधंसंभंस्रधेअनमु
दहत्येतेष्ववदवसवति रासादांतवदवसवति अतमुदसं अतमुदिरित्यादिमांगाड
हकारस्यसेदः दादेषावीः दादेषातो हकारस्यधवंसवति धातोर्जसिपेस ताग्रा श्रसे पद
तचगोक्षघसिइतिस्थिते। अदिङ्वातांजसांतस्यजसास्वोः धातोर्जसांतस्यादौवर्तमा
तातांङ्वातांजसासंवतिसकारेध्वशेषे चपरेता म्रश्चरसेपदांतववावसानोवर्तमा

नोटः

अवसानेवर्तमानां ज्ञानां च पादबा वासवन्ति गोधुक् गोधुग् गोधुगो डहो गो डहा हे गो
 धक् क ह गो धा गो डहो गो डहो गो डहा शो डहा सकारादादादेर्घा इति घ वे आदि
 डा बस्य म सध कारे च कृते फ से ड बा गो धुग् गो धा गो धा गो धा गो डहो गो डहो गो धु
 पस इति स्थिते सेव पा ज्ञानां किं लादिति एवं क व ति क ष संयोगे ह । क लि ह
 श ष्म वि शेषा धातो ह कारस्य ड व सव ते फ से फेता म्रा श्र से प दा ते च वा वसा
 ने म धा लि ट् म धा लि ड् म धा लि ह्यो म धु लि ह्यो म धु लि ड् म धा । वा हे म धा लि
 ट् हे म धा लि ड् म धा लि ह्यं म धा ह्यो म धा । हा म धा लि ह्यो क बे ड बा । म धा लि ड्
 म धा लि डि रित्यादि म धा लि यु मित्र ड् ह्य श ष्म वि शेषा डहादीनां घ च ह
 वेता मित्र धा क मित्र धुग् मित्र धा ड् मित्र ड् ह्यो मित्र ड् ह्य । एवं त च्चु ष्म श ष्म

मित्र धा

प्रातश्चर्यशेषे नित्यं कवचं ततः चतुराष्टौ च चतुश्चर्या मागमोचवति। धिविर्दि
 तेषु पञ्चसु परे शौ च च चार। चतुरा चतुर्ष्वि। प्रसंख्यायारे प्रांतसंख्यापरस्यामोचडाग
 मोचवति एणं च विवंचराद्ये वि। चतुर्ष्वि चतुर्ष्वि नकारांतोराडनृशेष। तोपध्याश।
 तित्तीर्षीनामो नो नो एशधौ ना नो नकारस्या नागमडस्य लोपनृसवतिरसेपदो चाधौ हसे
 लोपिराकाराडानो राडाना। अधाविति शेषणातुद्देशाडनृराडा नंराडा नो अधौ एण
 रश्च नृयुक्ता नृमादौ इत्युपधा लोपः स्तो शुसि शुसि सिति चतुर्ष्वि नकारस्य नकारे कते
 ड नो डो डकार नकारयो योगि ड इ। त्यङ्करसवतिराङ्ग। राङ्गाः लोपशिप्रतर्तिसंधिरि
 ति नियमात् अक्षीत्या नृनरा डस्यंरा ड सि। राङ्गेरा डस्यंरा डस्य। राङ्गारा डस्यंरा
 डस्यंराङ्गेराङ्गावेद्योराङ्गिराड निराङ्गेराङ्गसु एवं यक्ता नृशत नृधर्मनृप्रसत

राज्ञः

सु

यः अक्षयुक्तदिति विशेषः ॥ इदं जो यो नास्ति यः कृतः यः कृता इत्यादिषु तद्युवतमघवन
 द्वाहातां पंचसुरा इतश्च वृत्तस्य क्रियाशासादीन् विशेषः ॥ आदेः ॥ आदेवकारस्य न च
 प्राप्तेः ॥ तिश्च ह्रस्वादेस्वरेपरे तद्वितेर्त्तकारे च श्रुतः ॥ शुनाश्च संश्रुतिरित्यादिषु वत्तश्च
 वृत्तवकारस्योच्चेते सवर्णे दीर्घी मन्त्र इत्यादिना वृत्तस्य मित्यादिमघवनतश्च ह्रस्वः ॥ का
 रस्योच्चेते सद्योना मद्योना मघवस्य मित्यादिप्रविनश्च ह्रस्वसिद्धः ॥ इतोत्तं च सुपंचसुस्य
 तिपद्यादीनामिकारस्यकारो सवर्तिवोच्यते प्रध्यादीनामकारस्य चडा मतो सवर्ति पंच
 सुपरेषु पञ्चसुस्यति स्थिते आसौ प्रध्यादीनांतेराचं सवर्ति ॥ सोपरे ॥ पंचानौ प्रध्यायाः ॥ १
 चानौ पंधावः ॥ हे पंधाः ॥ पंधानं पंधौ पंधांठे ॥ पध्यादीनांटे लीपो सवर्ति ॥ असादेस्वरेपरे ॥
 मघवश्चाप्रविस्मं यद्विसिरित्यादि ॥ एवं न विरुद्धं विरुद्धं न विरुद्धं न विरुद्धं न विरुद्धं न विरुद्धं

प्रसिद्धी ५

[illegible]

मन्त्रा सो लुगिवति लुकि नत निमित्तं पंचर पंचति पंच। स्म २ स्मः ३ कारन
 का संत संख्यायां परस्मात् नुमागमो नवति पंचानां पंचसु। एवं सप्त नवन दशान पंच
 तया अष्ट न दश सते दश अष्टो वादौ अष्ट न दश स वादौ नवति डिवाटिलोपः अ
 न्ना अष्ट अष्ट अष्टि वास्मा वा आ आस्मा अष्ट न आस्मा एरास्मा विसक्तिषु वा आ
 चंस वि। ति। अष्टा सि अष्ट सि अष्टा मः अष्ट मः २ अष्टा नां अष्ट स्म अष्टा स्म
 कां न इद मन्त्रा षः इद मोयं पुंसि इद मन्त्रा एसा पुंसि वि प्रये अयं नवति।
 सि सहितस्य सो ए अयं दिव चनादौ तदा द एर स्यादा वित्य कारः इद न
 इति स्थिते दस्य मः सदादीनां दकारस्य नव सवति। सदादौ ए इमो इमे
 सवदिवा ऊसी तदादीनां धेर ताव। इमं इमो इमान् अनदौ सोः इदमो अनादेशो नवति

करोतवति धातोर्जसेपरेनाम्रश्चरसेपदांतेचषत्रुस्मषयं डवनिषेधो
मे आस्वतादौ उडुं नास्ति द्वेषीत्यादिषोडः। एकारस्मडुं सवति। धातो
जसेपरेनाम्रश्चरसेपदांतेचवावसानेसमाट्समाडुसमा डौ समाडु। हेसमा
उहेसमाडुसमाडुसमाडौसमाडु। समाडौसमानि रित्यादि एवं विरडाद
यः दकारोत्तस्मटुतदयदएतदशष्ठाः। णांतेरेचसर्ववदूपादौ संस्त
त्यदौ स्तकास्मसोपरे संवेसवति स्यात्। त्यौ त्यौ त्यौ त्या न्। त्येन त्या स्यात्।
तस्मै त्या स्या मित्यादि। स। तौ ते तं तो तान् यः। यौ ये सम्य षवे एषः। एतौ एते एत
दे वादे शो द्वितीयादौ स्वेनो वावक्तव्यः। उक्तस्म पुन सी एण्मा वा देशः। एतं प 20
एनं एतौ एनो एता न् एतान् एते ते एतेन एता स्या एतैः एतस्मै एता स्या एतस्य

[illegible]

इतस्मात्पतायां एतेस्यः एतस्य एतयो एतेषां एतस्मिन् एतयोः एतयोः एते।
 दुष्टकारं तस्मिन् प्राञ्चशब्दः च शब्द इति षट् षोडशतिङ् च ह्रस्वे पः सिलेपिः वा
 वसाने तच्च प्राङ् तच्च प्राङ् तच्च प्राञ्चितच्च प्राञ्चः हेतुच्च प्राङ् हेतुच्च प्राङ्
 च प्राञ्चितच्च प्राञ्चितच्च प्राञ्चितच्च प्राञ्चः मित्या दि। घकारं
 तः अमिमघृशब्दः वा वसाने च प्राङ् वा श्रुत् अमिमत् अमिमद अमिम
 घौ अमिमघः हे अमिमत् अमिमद इत्यति स्थिते स्तोः श्रुतिरिति च
 नतकारस्य जकारसंयोगात् तस्य लोपः ह्रस्वे पः चोः ऊः च वास्य कव
 गदि गोस वति। धातो ऊसि परे ताम्रश्रुत्से पदाते च यच्चा संख्ये न प्रत्यङ् प
 त्यञ्चौ प्रत्यञ्चः हे प्रत्यङ् प्रत्यञ्च प्रत्यञ्चौ अचे दीर्घः श्रुत् चतेर का

रस्य लोपोऽसवति पर्वस्य दीर्घाः शस्योऽस्ये परतद्धिते प्रत्यये परे ईषि
 कारेऽपत्ती चः पत्ती चाचोऽङ्गः प्रत्ययाः प्रत्ययि रित्या दिवन्ति यद्दि ति
 यच्चौ तियच्चः तियच्चः तियच्चौ तिरश्चादयः तिरश्चादयो निपात्यन्ते श
 स्योऽस्ये परतद्धिते प्रत्यय परे ईषी कारे च तिरश्चः तिरश्चा उदीः
 चादुदी चासमी चः समी चा इत्या दितकारांतो मरुतु छष्टः । हसेण
 वावसाने मः सतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु मरुतु
 अगि चित्पु सतयः तकारांतो नकारांतु बंधु बंधो मरुतु छष्टः । वितो नु
 मरुतु कारांतु बंधस्य शकारांतु बंधस्य च नु मा गप्पोऽसवति पु सिपं
 चसु परेषु शौ च न स मरुतु नो धौ दीर्घः शौ च न स तस्य अश शस्य च

मृदु च स्याच्च दीर्घोऽसि वति पंच सु धिवर्जिते ३ शो पोरत कारस्य लोपः
 हसे । प्रः म हान् म हान्तौ म हान्तः । हे म हन् म हान्तं म हान्तौ म हन्तः । म हन्ता
 म हन्त्या । मित्यादित्कारां तन्वकारां बंधोऽस्य वच्च ष्वितो नु प्रिति नु मा
 गम । अत्र सौ सौ अत्र तस्य संतस्य च दीर्घोऽसि वति धिवर्जिते सौ
 पोर संयोगां तस्य लोपः हसे प्रः सवान् संवतौ संवन्तः । हे सवन् संवन्तं संवन्तौ स
 वन्तः । हे सवन् संवन्तं संवन्तौ सवन्तः । सवन्ता सवन्त्या । मित्यादिः कारां बंध
 स्य सवन्तः । स्याच्च माहा माहवन् दीर्घः सवन् संवन्तौ सवन्तः । एवं पञ्च च
 मित्यादिः कारां तो विश्रवाहः । च्छ्रवाह इति ष्वन्तः वंचवा वसाने च पा
 ऊवाश्च । विट् विड् विशो विश इत्यादिषु कारां तः । षष्ठाष्टौ नित्यं वञ्चव

पुनश्च माह तो श्री दधी संतो गात से तिस लो ए पुना न पुना सो पुना स दे
पुना न पुना सं पुना सो पुस पुसा पुसा पुसिरित्या दि अ सं स वे पुसा क कौ
पुसा पुं व वि द्वा न वि द्वा सो वि द्वा सा दे वि द्वा न वि द्वा सं वि द्वा सो व सो व
न व सो व कार सो व प्रा प्रो ति श शा दो सुर पर त दिते ये च वि ड ष वि ड ष
व सो र से द ति द न वि द द्या वि द वि रित्या दि ए व सु व च सु रा षे च
व सो सा वि ति दी घी उ रा न सु व चा सु व च सो सु व च सा इ न ए व च व म
सु व च न स रा षे सा से द न रा न सा न स पुर द श सू अ ने द स द ते ते
षां मे र षे डं सि व ति ड कार षि लो पा धी न रा न रा न रा न म ड रा न रा न रा
न सो धौ सो त ता नां त ता अ दंत ता च व क व्या दे न रा न दे न रा न न दे न रा

व

म

अ

न अदृष्टं स्यात् । तद्वा दृष्टं रिति संज्ञाकारः । अदसि । इति स्थिते सौ सः । सौ प
 रे अदसौ दकारस्य सौ सवति सौ परे । अदसः । सौ रौ कारादेशो सवति असौ पित
 वने अदम् । इति स्थिते दस्यो ननु । प्राद कश्चुः । अदसो मकारात्परस्य कश्चुः ।
 स्य कश्चुः । अकारो दीर्घसाचदा प्रीतुकारो सवति अमूँ कश्चुः । वचने स वदित्रा । अ व
 सी अदस्ये इति स्थिते । एव कश्चुः । अदसः । एकार इकारो सवति । अमी
 अमूँ अमूँ अमूँ अमूँ ननु दमदे च कश्चुः । तेदा तासि । अमूँ अमूँ पित वचने ।
 अमीत्यादौ पश्चादकारः । अमूँ स्यात् । अमी सिः । सवति । अमूँ अमूँ अमूँ अमूँ
 अमी स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् ।
 अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् । अमूँ स्यात् ।

२३

दिवच्च । अमुकः । अमुकौ । अमुके । इत्यादि । इह संज्ञां

लिङ्गः॥ अथ रुसांताः स्त्रीलिङ्गाः तत्र रुकारां तत्र पानरुशब्दः॥ न तोषः ३५ बद्ध

कसाना
ककेषु
दकारांत
२४

श्री

रेत

सि धावर्तमानादकारान्तामः। आप्तयोसवतिपकारः। सिलोपाधः।
सवतिदिधोषासहेतिदीर्घवेकतस्त्रिलिगेसर्ववहूप्रस्रात्प्राप्तताः। या
देयाइत्यादि। एषाएतेएताएताएतेएता। एताएतयाएतास्याएतासिरित्या
दि। एवंकिंमृशः। काकेकाः। इयंस्त्रियंइहमृशः। इयंमिथुः।
निमासः। वसिसोपरेइयंइमः। इमाः। इमाः। अनयाआसांआयिरिदि
चकारांतस्त्रचराष्टः। वाकरितिचंवावसानेचकचगूचौचचः। एवंक
चराचूपुचतयः। एकारांतोपुशः। नित्यंवजवचनोतः। अप्रुहः। स
तिस्थितेनोमहतइतिदीर्घः। आपः। अपसिदः। अपांसकारे। दचं
सवतिअसि। अश्वः। अश्वः। अपुशः। कारांतोदिशः। शः। दिशः। दिशः।

रमे

अथ तिरसे पदोने चमो विसरी अहः ५ मो वयोः अहनी अनी अहनि ॥ अना
अहो नरो अहो सिः अहो इत्यादि वस्तु न राहस्यस्ये पादो ले च नलो पः वस्तु
वस्तु पा वस्तु पा प्रवस्तु पा इत्यादि एवं च मन्त्र वस्तु प्रवस्तु तया नाला ना
मतेता नो च सत सि डि गो वलो प्ररे मयो न व सवस्तु ना नित्यादादी
मो नु सानो लु कि कते देर व न स्यादा विति विशो षणा त्र विव चना दो टो वे
पुतते ऊ ल श वस्तु क्रिया वावसाने त्पत्तु त्पत्तु त्पत्तु नि २ त त्पत्तु त्पत्तु
नित्यतु यद्वय या नि २ एतत् एते एता नि २ किं के का नि २ वृत्ती या दो सर्व
अहवत् चकारा ता प्रत्य च श वः सानो लु क प्रत्य क प्रती ची अचे दी च ध्रु
पत्तु चि २ त कारो तो डा म वरी हा ज मात जगती मयं ति २ ज गता जग

ऊ ग ज्ञा मित्रा दि मह त्रश प्रस्य न्य म्म दत इति दी र्घी मह त्र मह ती
मा हो ति प्रस कारांतः प्रत्य सूत्रा प्रत्यः प्रत्यः प्रत्यसी पत्यो सि २ पत्यो
प्रत्यसा प्रत्या न्यो प्रत्यो सिरित्तादि एव त ऊ स प्रसृ तत्यः अदस श प्रस्य
मामो लु कि कृतस्यो विसर्गो द्विव च ते म चो वे अदः अ म अ मू ति २ अ म ना अ
नू स्यां अ मी सिरित्ता दि शो षं पुं वत इति ह स्याता न पुंस क लि गाः अध यु ष्म दा
ः स्त्र रू पं नि रू पर ते तयो अ वा च्य लि ग च्य त्रिष पि लि गो षु समा न रू पं च म
हं सि ता यु षा दस्म दोः सि म्। हितयोः वं अ हं इत्ये ता वा दे शोः स व तिः य
आ सं र चो न वं अ हं यु वा वो द्विव च ते यु षा दस्म दोः द्विव च ते यु व आ व इ
त्ये ता वा दे शो स व तः॥ आ शो यु षा दस्म दोः परत म् आ म् स वा ति यु वां आ वां २६

! शुः पंचमोऽहः सिद्धोऽसौः शुभं वति शक्रः सवर्दिशः प्रोक्तं मत्तं युवासा
 आनाया युष्माकं अस्मत्तव मत्तं साह सासदितया युष्माकं सादोस्त
 व मत्तं इत्येतावदेतौ सवतः तव मत्तं युयोः आवयोः सवर्दिशः त्वत्त
 सा माकं युष्माकं सादोः परः सा मत्तं अकं सवति युष्माकं अस्माकं वति
 मयि युवयोः आवयोः युष्माकं अस्माकं अघानयोरदेता विधिति
 र्माते युष्माकं सादोः षष्ठी चतुष्ठी द्वितीया सिद्धोऽसौ वस्त्रसौ युष्मा
 दसादो यथा संख्येन त्रयी आवेता सवति कीदृशयेः षष्ठी चतुष्ठी
 द्वितीया सवितयोः तत्रैवैकवचनेन सह ते मे सवतः द्विवचनेनैवो
 द्विवचनेन वस्त्रसौ स्वा माते ससमायातः स्वा प्रीतिमापत गतानमस्त

॥ गता नूनं यो देहि मे ॥ मो कुरु म कुरु ॥ ॥ स्था मी वां स ऊ हा सो च्चे ह्री
 ॥ नो नाना यत्र नां गता वा हा स्मते दा ते ज्ञा नं नो प्र ध स्त द न ॥ २ द
 वा वा म न ता विष्णु ती का नो ज्ञ व ता ह न ॥ स्था मी वा व ल वा न रा डा
 ॥ मी नो प्रो क ता र्द न ॥ ३ न मो वो व द्य वि द्यु त्यो ज्ञा नं तो दी य तां ध न
 ॥ स नं दा त्रे ॥ प्र प रा म ॥ प्र म्पा मी न ॥ सु ड ॥ स्वि न ॥ ४ वा मा मा स वि त
 ॥ यो य ष द स्म दा स्था मा इ त्ये ता वा द यो स च न ॥ प्र म्पा मि त्रा म दा लु टि
 ॥ प्र म्पा मा न द से द क ना दो पा दा तो व ह मा न य ॥ य ष द स्म दा सो नं त श
 ॥ दे शा स वं ति त व य श त्र वा रा ड न प्र म त प्प ति श त्र व ॥ सं वा ध न प दा द
 ॥ य न स वं ति व सा द य ॥ वा दि मि श्र चा दि सि रा पि यो ग नं त आ दे श

अमास
 ल

* शत्रवः संवोधनपदादयेन प्रवृत्तिवशादयः

आदिलि
श्रवादि
जिरविये
गेनैते

संवन्ति। तवये शत्रवो राजन मम ते पति आदेशात् संवन्ति चादिर्न पतः च व
दश्रुहः। तव एव नूनं पृथक् दिना ना नास्व सिद्धे। मृषा मिथ्या मिथ्य स
श्रुध आ प्राप्ता स श्रुध स न च स नी चै स स्वर अंतर धा नर पुनर नृप स
उत श्रुहो श्रुत स ह स्त अत श्रुत श्रुत गान मस श्रुत कुत आमाना ना
प्रतिषेधे इष्ट किं वर व लु व आरा व स श्रुमा कसा ह म त य त त त
स्वरा श्रु इत्येव मादिर्गणिता नि पात संज्ञा संवन्ति तत्रादिविसेक्त्य धे नि पा
त्यते तस्मिन् नि तित त्रय त्र कुह कुह कृत सिद्ध को ले त दा यदा कदा
नेन प्रकारेण तदा यवा कंधे इष्टं मादि तित तः यता इतः साव वि
त्सै क स्त स इत्येके एवं सिद्धि ति पुरस्मि नि द्वि गा दिव संति चाम २८

र स्ता त्र अधस्तात्परस्मिन्निति परेण द

द्यः

तः। परदिः। सा। सा। त्वे। चिदा। दि। क। श्रितक। शुनतदधी। नकात्सुयौ।
तः। सा। त्वे। सा। त्वे। सस। सा। त्वे। क। युर्यौ। कर। ए। नरी। कृत्। नृ। करी। कृत्। सस।
श्रुति। को। लो। नि। ग। त्वे। सस। अ। स। प। दि। अ। ध। ना। इ। दा। नी। स। प। ति। सा। प्र। त। स।
वे। द्युः। परे। कः। त्वे। हित। दि। शी। घृ। ण। टि। ति। त्वे। ए। प्रा। दि। स। प। स। यः। प्र। प। रा। स। अ। प। स।
म। अ। नु। अ। नु। व। नि। र। अ। अ। अ। र। वि। आ। डि। नि। अ। धि। अ। प। ति। अ। ति। सु। नु। व। अ। ति। प्र। ति।
परि। त्वे। प। श्रुत। पा। ड। स। अ। त्वे। ग। ए। उ। य। स। गी। सं। ले। कः। प्रा। ण। र। तोः। उ। य। स। गी। शी।
प। ध। तोः। प्र। यो। क। ष्याः। ता। द। वा। यं। त। दि। दं। दा। दि। श। श्रु। स। य। म। वा। यं। मं। शं। त्वे।
ति। आ। द्ये। तं। च। त्वे। च। द। वा। यं। प्र। ता। ह्यः। कोः। को। व। यं। यो। ताः। अ। व। यो।

चतुर्थादि
तः

द्विसत्केलुक्त्रययात्परस्याविसत्केलुगवतिनशाष्टनिर्देशोऽत्रयाया
 तां चनलिंगादि नित्यमः नक्तं हि सदृशं त्रिषु लिंगेषु सर्वासु च विसत्किषु
 वचनेषु च च सर्वेषु यन्मये तितद्व्यत्ये नक्ता न्यं लिंगान्यमयानि तः त्रि
 धुना लिंगविशेषविदुः क्ता प्रतिपद्यास्त्री प्रत्ययाः प्रसूयेते आबतः स्त्रियं
 अकारांता न्तमः स्त्रियं वर्तमानादाय प्रत्ययो सव ति इत्था पडाया
 माया मेधाश्वाधारा इत्यादि अङ्गादेः प्राप्त्वक्तव्यः ॥ ५ ॥ न को को अ
 किला बाला शूद्रा गणिका काका प्रतः कापि इत्यतः स्त्रिया कापि पर
 पूर्वमप्रकारस्य इकारो सव ति कारिका पाचिका प्राविका वष्टि
 सगुरि रत्नापमपोदप्रसर्गयोः अपचेवदसांता नायघा वचानि २५

स्य

शादिशाफसोवास्त्रियां कापिप्रेतरादौ च पूर्वज्ञसोवासवतिवेणिका
केणीकानदिका नदीकाशेय सितरा श्रेयसीतरा नोकादौ नसवति
वागृहणादेवतिश्रुयेनप्रतंतत्तर्धे च्छेतिनिष्ठातानामनेका ध्वं
तुवणा ईषु नकांतादणंता च्छ्रियामीपुप्रत्ययो सवतिदंतिनीदंति
नीकरिणीमालिनी ईषिराज्ञो लोपोवक्त त्वागृही शुतीहृत्ती कत्रु
नुपग प्रवीयस्मलोपः ५ शुभ्रश्रुयः तस्मलोपोसव तियकारेस्त्रे च्छे
द्धिता एकारटकार उकार रुकार वुबंधात्स्त्रियामीपुप्रत्ययो सवति नदी
गौरीगौतमी मत्सीत्यादि ५ डादे कारा नीधत्तत्वरः ५ पाणी सवानीदोषे
ध्वंयवानी लिप्यध्वंयवतां मातुलोपाध्याययोच्चात्त्रि नीपुमातुलो

नी

५ ए ५

मात्रुलानीनपाध्यायीनीआर्यकुत्रियश्रुवाआनीपआर्यआर्याणि
 कुत्रियाकुत्रियाणीहिमाराणास्यामद्वेपिआनीपुनहत्तुहिमंदि
 मातीमदत्तअणंप्रअणानीइप्समाहारेगुणाश्रय्यपुंयोगेचश्रुदीमा
 कीजातेरयोपधातुजातिवाचिनोयकारोपधातुकारोतास्त्रियामीप
 प्रत्ययेसवतिमेषीशूकरीकुकुटीहंसीब्राह्मणीअयकारोपधगुह
 णात्तुकित्रियावैश्यापुष्यमवत्येवाचिनोतइपुवक्तव्यःकुमारीकि
 शोरीकुलसीपुष्यमवत्येगुणात्तुवृद्धास्त्रिविराअगुहणात्तुत्रिशुःत्वा
 गांवास्त्रागवाचिनोवास्त्रियामीपुप्रत्ययेसवतिसुमुखीसुमुखामृगा
 कीतवंगीपक्षवदतावागुहणादित्यादिक्कारादकेरीप्रावक्तव्यः

दि

श्रमनाथी। वृषा कयायी। चकारामनेरौवा। मनावी। पन्पादयः। पत्नी। अंतर्वती। सखा। अशिश्वा।
अर्धजरता। युवती। प्राची। प्रतीचा। इत्यादयः। शब्दानि पाठ्यंते। दार५२

अंगुलिः अंगुलीधूलिः धूली आङ्गिः आङ्गी अङ्गिरिति विशेष एतत्
तिः स्तुतिः एव महादेः महादेगाणां स्त्रियामी प्रत्ययासवतिः कारादे
शब्देनित्यं बज्रं च नान्तः पुंस्त्रिगः द्वराः द्वा रातदारेः दारेभ्यः २ द्वा रा
णां दारेषु द्वे द्वा राः वौर्गुणा तनु कारां ता दु एण वाचिनो वास्त्रियामी
प्रत्ययो सवति पद्मः पद्मः मृद्वा मृदः तन्वी तनुः उत्तकः नकारांतास्त्रि
यामृप्रत्ययो सवति पंगुः वागो रूः ॥ द्युन स्त्रिः द्युवन शब्दा त्रिः प्रत्ययो सव
तिः ॥ एव्यो नाम च्चात्मा द्युः आ बंता द्वा प्रदति सिलो पः इ बंता त्वा द्वा से प्रः से लो
पः पूर्ववद् रूप नयः इति विसक्ति प्रक्रिया ॥ अध्वि सत्कार्धो निरूप्यते लिङ्गा
ध्वि प्रधमा ध्वा नु प्रत्ययाति रिक्त मध्वि वृद्ध रूपं लिङ्गांतरे वाध्वि सन्मात्रे प्रधमा

जि

विसक्तिरिवति लिगादयोपिषाधमाधोइतिके चिद्वतसद्वत्तरविनिदराहते
राकारोषाकुसारीरोमयतेनोमुड्यतेसुवसुपालः प्रागासंशमलकुलो
१ सतिसंतः केयंतः कुमाराः शरतस्त्रैरेरु यंतैकुमारिकाः डेगीयंतै चगा
तझामेमीयंतैरुजाताः २ आसंत्राणचत्राणचत्राणिचसिमुम्बुः करणेपि
प्रधमाविसक्तिरिवति मांसमुद्धर गोविदप्रसीदपरमेश्वरकुमारोस्त्रैर
मासाधोऽप्यधोस्तस्मिन्तः सोमः सोमसगोसूत्रघासपतेराष्टनिपात्यते
वि विष्टेऽमसुरोऽपराधसगोस्तुत्यंतमोक्तः अक्षीषसोमहाप्राज्ञघात
याघाः सुधम्मरंध्रशेषाः कार्येकर्तृसाधनशोदतपात्रेविशेषवाधोसं
बंधप्रसरतावत्याः शेषाविसक्तशोदिताशब्दा एष्वेषुसंवतिकायेकार

केनत्याद्यै आये संस्कार्यै वि कार्यै च द्वितीया विरक्तिर्वि तिक्रं क रोति
 कारुको रू पं पशति चा कुरु रा डं प्राप्नोति धर्मैः सो मंसु नो तिमयाः १ असि सो
 सर्वतिसोः कायादिषु त्रिषु द्वितीया मे डितो तैता न्यात्रापि दृश्यते २ असि तो या
 मं नदी वहति सर्वतो या मंधि क देवदत्तं न पय्यु परिग्रामां अक्षे धे नगरं अधि
 ग्रामं समया ग्रामं निक षाग्रामां का ला धनो नै रित ये मा स मधीते को
 शं पर्वतः कर्तारि प्रक्षते क्रिया प्रये साधने च क्रिया सिद्धि प्रकार के करणे
 धर्तृतीया चि सक्तिर्वि तिसिन्न शो रे ण रामे ण रावणे लो प्रकार व ण
 काराणे ण विदीक्षे पिवाने र्युधते पुनः दान पात्रे संप्रदा नकार के चतुर्थी
 वेद गां द द ति बा शय कन्या ददा ति विष्णो १ विसा गस्त त्रयो व सि शु ल

तथा अत्र लतया वा विवक्षितस्तथापि दाते पंचमी भावतो प्रादुर्भवतु सूच्यते
 वत्तरति गंगा ये बंधे षष्ठः स पुरुषो द्वयः प्रियेत्रेतत्पुत्रं न गुरुणा वच
 तं प्रष्टुं कवीनां रसवद्वा आधारे सप्तमी षष्ठि धर्मोधिकरणं अपश्चैषिकं
 सामाप्रिकं अलित्या प्रकं वैषयिकं नैमित्तिकं अपचा रिकं चैतिकं तेनैव
 मारो सो दूटे गावः सुशेरत तिले पुविद्युत तैलं ददिवत्सामृतं परं युद्धे संन
 द्यते धर्मो गुणं ये करेणां शतं सूक्ष्मं सुप्रदत्तं संतिग्मां चुर वालुका वाता
 सुसुवर्तते चित्तं प्रायो धर्मकं चासुता सावः क्रिया लक्षणं तत्रापि सप्तमी
 वषतिदेवै चैर आयातः एतत्पुत्रं नालि निपतितो गतेः विना सहनं प्रकृतं
 निर्वारणं स्वाम्यादि सिंशुपैतैरपि योगे द्वितीयाद्या निविसक्तयो सर्वं

तिदितापपं सर्वफल तिअतरेणाकिणीकिंडीवितेतअंतराचोमोमध
 दत्तादिपदाग्रहं सदसदृशं साकं सर्वदत्तादियोगेवृतीयासहशि
 ष्णणागतोगुरुः सदृशश्रेत्रोमेत्रेण साकं नयनासंश्लक्ष्णं दंताः साध
 धनिसिधितः साधः तमः स्वस्तिस्वाहास्वधालेनूषट् योगेवृत्तानामात्राय
 गायस्वस्तिराक्षोमोमायस्वाहापिशुयः स्वधालेनूषट् मन्त्राय वषट्काराय
 नेकार्तनूनेमुक्तिः अतो गृहादिद्वारनिर्धारिणां क्रियागुणजातिसिः समुदायात्
 धक्करांतत्रषष्ठीक्रियापराणां लगवदाराधकः श्रेष्ठः गवां कृष्णामांसं धनकी
 राशेतेषां कृत्रियः शूरतरः शूतमः स्वाम्यादियोगे चषष्ठीसप्तमीचरगापुस्वामीग
 वांस्वामीकहं कार्ययोरक्तादौ कृतिषष्ठीकर्तारिकार्यचषष्ठीसंवित्तिकादिश

जिनीविका
ग

जिने कृतं ते शेषे प्रयुक्तं माने व्यासस्य कृतिः सारतस्य श्रवणं स्मृतौ च कार्ये स्मृतौ प्रातोः
प्रयुक्तं माने कर्माणि कार्ये च षष्ठी विसर्गि सर्वति मां उस्मरति मातरं स्मरति देतो दृती
या पंचमी च कर्तव्या अनित्यः शेषः कृतं कृते न कृतं कृतं न सत्यं देतो च पंचमी चो
रा द्विजेति व्याघ्रात्रस्यति विद्वत्प्राताश्च किञ्चित् षष्ठी देउ प्रयोगे कस्य हेतुः रि
यं कर्मा न्नाः इच्छंसावे दृतीया शिष्य पुत्रेण प्रस्यति संसारं सारे प्रायेणांगविका
रायेनांगे नाः विरोल कृतं तस्मादंगात् दृतीया विसर्गि सर्वति श्रद्धाका
णः प्रादेन रवं डः शिशुसाखल्लाटः कति कर्तुः प्रकृतिः ज्ञायमानस्य कार्य
स्योपादानं मपादानं संज्ञां सवति तत्रा पादनि पंचमी यस्मात्प्रजाः प्रजायं
ते तद्वत्तेति आडादियोगे च श्रपाट लि ७ ब्राह्मणे देवः तादर्थ्ये च उर्वी कुवत

व्यासस्य मायश्रुते धर्मो तन्नरो धर्माय संयमं धर्मं तां कृत्य मे धर्मा वीधते दा
 नाय सुकृतयेऽकुध्वा दिद्योगे च उध्वा कृताय कुध्वाति मित्राय उध्वा
 साधुमेति च उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा उध्वा
 पंचपंचमीरक्तव्या दध्वाति कृतं दध्वा मास ह्यपे कृतं इत्यर्वा निमिना
 कृतं योगे च स प्रमावक्तव्या च मणिधर्मे नंदं तिदंतया दंतं तिजं ऊरं वे
 शेषे च मणिं दंतं तिमा मित्रं कलको दंतः शिवे ये च स प्रमा केचि उरं त
 षष्ठी सप्तम्यां नादरे ब्रह्मनां श्रेयातां गता स चोरा ब्रह्म पुंसं त्वपि स्वयं साधुषु
 मायायाति सांका मणिं एव कृतिवारा यत्स्वयं मना ये विद्याया माकमा
 एमाता पित्रा सदयोता प्रवृत्ति पुत्रा अन्ये के प्रवृत्ता विदितं माया

निष्कलितोऽयं सद्यश्चिन्तितोऽपि नान्यथा योऽपि चेत्तदेव स

प्रवति च शष्पान्नद्वितो पितनो प्रायोपुस्यस्येत्यादौ न प्रवति । स च षड्विधः । अथ यथा नावस्तत्पुरुषो ध्वो
वज्रवृत्तिः कर्मधारयो द्विगुश्चति पूर्वपदप्रधानोऽव्ययीभावः द्विगुतस्य कर्मपरपदप्रधानो ध्वकर्मधारयो चात्र य

ग्राह्यत्वेनारब्धातेनैकता चोक्तं सैव तितदा प्रथमा प्रयोक्तव्या घटः क्रि
 येते घटः कार्यः संतुष्टि स्यादिति सर्वत्र दध्नाद्बुद्धेति पुनं उच्यते एत
 तिः बुद्धती विरेडुः गोप्यः इति कारक प्रकृत्या समाप्तः ॥ अथाप्रवक्ष्य
 वक्तिविति शेषा नोपदं नोपमानो निरूप्यते समाप्तश्चात्र येनाज्ञा नाना
 मन्वययोगात्वे सत्यवसना सोऽबुद्धावाहिरन्यपदप्रधानः तस्य
 क्रियायासि संलक्ष्यतुल्यपदप्रधानो बलवान् ऐक्यं चैकं स
 र्वं समाप्तं प्रयोक्तव्यं अविस्मृतिस्मृतेस्त्रिंशद्विंशतिश्चैकं तस्य
 वती विगुह्ये अत्र योग्या प्रसिद्धा कः पदसमुदायविग्रहो वाक्यमिति
 यावत्कृतं समाप्तं व्यत्यस्य सर्वं निमित्तोक्तं ॥ पूर्ववत्प्रतीतिः ॥ अत्र

सि० ३

दितायेकवचनेन

पदप्रधाने
२५

ସୂ

चैक निज
ति क र

ये रवीपदे सति या नृय सो व्यया सा वसं द्रु कः स मा सो स वति स मा स सं द्रु
 यां स मा स प्रतयो । स मा से वर्त मा ना या विसर्के । प्रत्यं च परे लु स वति
 त्यमो लु कः । नाम सं द्रु यां स्या दि वि सक्तिः । अधि स्त्री सि इति स्थिते स न पु
 सक सो व्यया सा वोन पुं सक लिं गो स वति न पुं सक वा त क स्व चं सकं मु
 व्यया सा वा त स्या विसर्के लु स वति अधि स्त्रि गृह का र्यं रा यं मति रि कु लं मति न
 ना क सति ना क सति रि कु लं ना व मति कांत मति न कु लं कंदे रो सं रब्ध द्य
 दूराणा नि कारो कारो क व क्त व्यो य वा शा द श्रे य वा श शेषा सा द श्रे
 वर्त मा ना । स म स्पे ते शक्ति म न ति क म्प कारो ता ति य वा शक्ति अतो म
 नतः अकारां ता द व्यया सा वा त्पर स्या विसर्के र म्प स वति अत व द्वा वि वा

मति न
 स्वा

कुंत ^स समीपं न पञ्च संवर्तते न पञ्च संपन्न वा तज्जोः टाडि-इत्ये
तयोर्वा म सवति उपकुंसे न टां तं न पञ्च संवेदित उपकुंसा दानं यजुः।
अतत इति विशेषणात्। चम्या मनसवति उपकुंसे देशः उपकुंसे नि
धेदि उपकुंसे निधेदि। अवधारणार्थं यावति चया वंत्त मत्रा गिता वतो वा
ह्य एग नात्र यस्वेति यस्वेति यावद मत्र मा मत्र यस्व मक्षिके कणा म सा वो वत्
ने इति निर्मक्षिकं वर्तते अना दौ तत्पुरुषः। द्वितीयाद्यंते पूर्व पदे सति यो नृ
यसत। तुर्यसंज्ञा कः स मा सो सवति ग्रा मं प्राप्नो ग्रा मं प्रा प्त्वा दौ त्रेण चित्ते
दात्र चित्ते मृपा यदा स। स पदा स। वृक्षे सो सयं वृक्ष सयं राज्ञः। पुरुषराज्ञः
पुरुष। अक्षे षु शौ डा क्चिद माद्यं तस्य पर वं आहिता मिः सत पूर्वः स मा ये क २।

अ

नि

चिदेकपञ्चणचदेउ। शराणां वनं शरवणं आश्रु वणं श्रीणि नयनौ यम्पसा त्रिनय
ण। पानस्य वापानशरस्य वा विकल्पेन एवैव तिसुरा पानं सुराणां न जिनजि
पर्वपदे सति तत्पुरुषसंज्ञकः। समासो सवति न वा ह्यणो वा ह्यण। ना समासे
ति न जो कारादे शो सवति नाका दिवर्जं अन्तरे समासे सति न जो नदे शो सवति
सुरेपरे अश्वादनो न श्वः। धर्मविरुद्धो धर्मविहृणा सावो ग्रहणमिति तदनुतदिसद
तदसावेषु न नूवर्तते। चार्धे द्वंद्वः समुच्चयाच्चावयेतरेतरयोः समाहाराश्चाद्याः
तत्रेश्वरं गुणं च सङ्गस्येति प्रत्येकमेकक्रियासि संबंधे समुच्चये समासो ना
स्ति बन्धो सिक्कापटंगाच्चावयेति क्रमेण क्रियाद्वयसंबंधे च्चावयसमासो ना
स्ति परस्परसंबंधात्तदन्तरे योगसमाहारे चार्धे द्वंद्वः समादसो सवति द्वंद्वस्वर

धक्षनेकोरोक्षारंतानां पर्वीनि पातो वक्तव्यः पट्ट शुंगु पौ वक्ता धाता न प्रयोगः अग्निश्च
 व स सव अग्निमसतौ सोक्ता च सो गप्र सो कृ सो गौ धवश्चरदिरश्च धवरं दिरौ स्त्री च पु
 रुषश्च स्त्री पु रुषौ देवता चंदे स र्व पदस्य च दी धे वि क्तव्यः आग्नीषोमौ स्त्री इडा दृढस्य
 ती अग्ना दे सोमा दीनां च वक्तव्यं । इतरेतरा व्यागे धि व च नं वज्र व च नं च पक्षव द्वा बोवो
 समाहारे वक्तव्यः शशाश्च कशाश्च पलाशाश्च शशा कशा पलाशाः शशा कशा पला
 शा अन्त्यादीनां विसक्ति लोपे पृथ्वी स समा गमो सवति अन्यान्य परस्परं एकत्रे दिगुं
 दौ एकत्रे व द्वा नौ दिगुं दौ नृस कलिं गौ सवतः संस्पृष्टा पृथ्वी नाना रसा विभु नि
 गच्छेत्त समाहारे अत इपु दिगुः स माहारे र्द्वि दिगुः स माहारे त्रि दिगुः स माहारे चतु र्दिगुः स माहारे
 पृथ्व्या सवति शशलो पा दशा ना अनायां समाहारे चतु र्दिगुः स माहारे पृथ्व्या सवति

अग्निः सवति
 अग्निः सवति

३ नां

लक्ष्मिगौ सवतः संख्या पूर्वदिगुः सख्या पूर्वः समासो दिगुनिगद्य
ते समाहारे अत इषु दिगुः समाहारे धेदिगुः समासो यवतिततोऽकारांता
दी प्रत्ययो सवतियस्य लोपः दशानां ग्रामाणां समाहारे दशार्द्धिपंचा
मयः समाहृता इति पंचाग्निपंचानां गवां समाहारः पंचगुनपुंसक
यात्र कस्मै च रिफलेति स्तुतिः बः बज्जु बहिरन्पाधे अन्यपदाधे प्रधा
नेय समासः सबज्जु बहिरसंज्ञो सवति बज्जु धनं यस्य सः बज्जु धनः अस्ति
धनं यस्य सः अस्ति धनः तस्य प्रध्वानस्य एकदेशो विशेषणं तया य
त्र द्वायते सत कुण संविज्ञानः लंबो कस्मै च सलंबक सः बज्जु बहो विशेष
णस्य प्रसृतयोः पूर्वनिपातो वक्तव्यः चंद्रशेखरादिषु न चंद्रशेखरा

स्य

सना

दिषु न चंद्रशेखरः। गगनधुङ्गः। चक्रं प्राणो यस्य स चक्रप्राणिः। सालेलो।
चतनं यस्य स साललो च नः प्रजापेधयो मुकुसु प्रजाः। उमेधाः। धमादिनसु
धमस्ति प्रवती सावर्ग्यस्य स रू प्रव जायः। अन्या र्वे अन्या र्वे वर्तमाना स्य ज
स्वो सवति पुंव द्वसनासेना धिक्करणे पर्वस्य स्त्री लिंगस्य पुंव द्वा सवति
पुंव द्वा जादापो निवृत्तिः। वायणात् कल्याणा प्रियः। इत्यादौ न स त्रिगोः।
गो द्वस्य अन्या र्वे वर्तमानस्य जस्वो सवति पंचगावो यस्य स पंचगुः। संख्या
सुव्या घ्रादि पर्वस्य प्रादाश द्वस्य अलोपोवक्तव्यः। सहस्रं पादा यस्य स
तशो स नौ प्रादो यस्य स सुपातव्यः। दुस्य सव्या घ्रस्य प्रादा विव प्रादो व
स्य सव्या घ्रपातश सादौ श्वरे पदी देश श्रुतवक्तव्यः। द्विप्रदा द्विप्रदा ताड

स सद

श

काः समासे सतिट अडक ईत्येते प्रत्ययावति नो वा नांतम्येते जेपि स
वति स्वरये कोरे च परे वाग्रहणात् कचिन्न सवति न पक्षलो पशुः
नो मध्मं मध्मकः कवी नाराडा कवि राडः टकार ईबर्षी कि वि
राडी राडा पः राड पुंवा कचमश्च बाहुन संदक्षिणा सांदिशि
पंचा दक्षिणा पचः अहोरात्रं दित्राः पंचषा बहुवोरा ह्यलोः सां
न गयं सावजरा जा नगरी अत्र टिलोपेते न आनतः स्त्रिया मि त्वापू
दीर्घं वदवः ककारो यस्य सवज्रकटकः कटा कर्मक्षरयः राधे
पदः ह्यत्र ल्याधे का धनिः सति कर्मक्षरयः समासे सवति
नीलं चत उत्पलं च नीलोत्पलं रक्तं चासौ लता चरत्त लता पुष्पाश्च

सौको किल श्रुं स्वे किलः पुंसः खपे संयो गांत न लो प्रो वक्तव्यः ता न श्रुं
ता स मा सः प्रादे स पसा म्पि ना म्त्र श्रुं दंते न स ह त त्पु स षो स व ति । प्रवा दः ऊ
न कारः स हा दे सा दिः । स हि स मा से स ति स हा दी नां सा दि स व ति स पुत्रः स
उ न स ह सं ति र सां स धि स मि ति र यः स धू डः स म्प क्तः ति र्दु को क त्त ज्ञा ष्ट
न न पु रु षे मू रे प्रे क दू स व ति क द नं । इ षि द प्रे नु छे प्रे क्तः क व द्वा दे शा मु व ति
क दु छे क द्वा छे क्त ल व र्णः पु स षे वा कः पु स षः ऊ पु स षः ष ष नु वृ द्धः धो उ ड
दो षे ड न षो दा षो ड नु वृ त्त स ह त म्प द त वृ द्ध स्य ति न दे श्वरः द्या वा मृ सी अ
कृ ति ग णो यं अ वु क्त क चित् क चित् स मा से कृ ते त द्वि ते पि वि स क्तः र वु स व
ति क द्वा नु क्तः क सो का नु क्तः अ ष्ट यो निः उ र सि लो ना स हि म्प क्तः कं ।

२ पिताच

वेकाल। वाचा युक्ति। दिव्योदंडः। १२। तोहर इत्यादिसमानाधिकरणे शाक
पार्थिव। नाम ध्रुवदलोपो वक्तव्यः। शाकप्रियाः पार्थिवः। शाक पार्थिवदि
वसुधकोवासाणो देवत्रासाणः। आदेशु बंदे बंदे सति आदिवाद्यस्य लोणसत
ति माताच पित्र पितरौ स्त्र्यं शूष्यं शूषुरं शूषु सुरौ पुहिता च पुत्रं शूषु पुत्रौ कृतौ
द्वंद्वे च वीरिदसावा आकारो वक्तव्यः। माता पितरौ द्वंद्वे सर्वविदि द्वं वा वक्तव्यं
मैत्रेव साशिशिमेतराः। वैयधिकवरस्य वक्तव्यं देवमध्यपदलो १ शूद्र मुदमग
इव गंधेयस्य। साक मुमदगंधिः। दसस्य ननमिवग ननंयस्य। शाहं रम
मना दिक् रवे संज्ञायां अविगुहो नित्यसमा सोऽन्यस्त्वं स्व पददिगुत्वे नित्य
क्षिणानिधिः। सप्रगामा इति सनाम प्रक्रियाव। अमृतचितो निरुपले अप

ते ए नान्ना एते र्वे प्रत्यये सवति प्रगो रपत्य मिति वा के उपगोः ॥ १२ ॥
 ते स मास प्रत्यये रिति षष्ठी लोपण कारो वृ धर्षा आदि स्वर स्यात्तिष्ठ ॥
 स्वराणां मध्ये यः आ दि स्वर स्यात् वृ धि सवति जिति णिति च परे तद्धिते परंत ॥
 रस्य अकारो वृ धि ॥ वो वा स्वरे उकार स्यात् उकार स्य च अतू सवति यकारे प्रत्यये स्वर
 रे च परे अ प ग व ॥ वा शि ष ॥ गौ त म ॥ क ख र णि ॥ मा ट श ष स्य क कार स्य अ र स
 वति अ णि परे षा ए मा उ र ॥ अत इ अ नृ षे ॥ अकारांता नान्ना न्ना नृ षि श षा द प
 त्य र्वे इ नृ प्रत्यये सवति य स्य लोपः देवदत्तिः श्रे ध रिः दा शर धिः पारं द रिः शि
 वा दित्यो ण शौ वः वै दे हः ए पा य न ण य णी या ॥ ग ग नि डा त्रि स्त्र पि टा ष स्त्रा ॥
 द व र्ग गा दि र्ने डा दे र व्या दे ॥ स्त्रा लिं गा त्रि ष स्त्रा देश्च ए प आ य न रा ए य ण य इत्य

* यजुर्वेदकवित् ॥ अथ त्वार्थेऽन्त्यलस्य प्रत्ययस्य बज्जवेसति क्वचित् क्वचित् क्वचित् ॥ २

५ एणियर

सितो *

इत्येतेष्वन्यासवन्ति अपत्य धर्माः गार्गी वा नमः नाटायनः चारायनः आनुषा
यणः यस्य लोपः आत्रेयः कापोयः गंगेयः माद्वयः पेटषस्त्री यल्लुसवतिग
गः वशिष्ठाः अत्रयः विदेहाः लुकि चत्ता तन्निमित्तं नस्यादित्य तेन वृद्धरत्ना
वः देवते दमर्षे देवता र्धे इदमर्धे चोक्ता प्रत्ययानवन्ति इदो देवतास्येति ऐं
तविः सौम्यतेजः देवदत्तर्धमिदं देवदत्तं वस्त्रं क्वचिद्वयोः क्वचित्सर्वपदा
रपदाद्यो हृदि सर्वति अग्निमांते कर्म सोहादं अत्र सावेप्य एव क्तव्यः
तो वा उक्ताः प्रत्यया विषयांते र वा सवन्ति अङ्गो सा सौ अङ्गोः सौ
वः सस्ये दंधनुः आङ्गं गवं अङ्गं गवं वा कुमुदस्य गंध इवः ...
कुदगंधि सस्य पत्यं स्त्री कौमुदगंधं स्वसुरस्यायं स्वसुरेयामिः विद्वान्

नवोऽयम्

वैष्णवंगौरिदंगव्यं कल्पं वदीयं मदीयं चतुरश्रलोपः । चतुरश्रं चकार स्यलोपो
सति यप्रत्ययेणा यप्रत्यये च परे उर्यः उरीयः । अन्यस्य दक् अन्यदीयं अर्द्धकर
त्या । इदं अर्द्ध अकरतीयं कारका क्रियायुक्ते कारकादप्येते प्रत्यया सवन्ति कि
यायुक्ते कर्त्तरि कर्माणि चासिधेये ऊं । ऊमेनरक्तं कौं ऊमेव स्त्रि मधुराया आ ।
गतो माधुराया मधुरं वदीती धुर्यः धौरेयः । केनेये काः । कर्त्तृ नश्येत् क इत्येते प्रत्यया
सवन्ति सवाद्यर्धेषु एते चैषां वैकल्पकं कर्माटिसवः । कर्माटिकाः कर्माटिकाः । या
मादा गतस्त्रिडातो वागमाणा । सद्धी चीनः । समा चीनः । यलोपः । श्वकन्याया
सवः । कानीनः । पोषाणाः । पुष्पाणा युक्ताः । स्मिन् सी पोषी इत्येवाहुः त्रिव्यः । क्ताः ।
इन्द्रियं शुक्रियं आक्षिप्तः । राक्षिकः । वेद सवा वैदि । काशु तिः । त्यतनो किमोदेर

ऊत्रत्यः

*वदन्*२

आदेशश्च बाह्यर्धेत्यतनौ प्रत्ययौ सवतः कुतस्तस्यः तत्तस्यः अद्यतनः स
स्तनः स्वस्तनः स्वार्धेऽपि उक्ता प्रत्ययाः स्वार्धेऽपि वसवन्ति देवदत्त एव देवकः च व
र एव वल्गुश्चात्र वल्गु चोरा एव चोराः अथ यत् सर्वनाम्ना मकचूपा कटेः अथ यत्
स च द्विष्टां त्याग्य रात्रिर्वेकि च प्रत्ययौ सवन्ति वच्चेः मासकीनाः युञ्जन् एतयोर् यु
ष्मदस्मदोस्तव कादिः तावकां मासकीनां वक्तीनां मासकीनां यौष्मकः आस्माक
योष्माकीनां अस्माकीनां वञ्जुलो वृत्तेः साः दृश्येर्धे वत्प्रत्ययौ सवन्ति चं च वक्तु
खे घटवत् पटवत् लावेतः वेद्येणां शस्य प्रवृत्तिनिमित्तं लावः तस्मिन् लावेतः य
य ए इत्येते प्रत्ययाः सवन्ति वल्गु एतस्य लावो वल्गु एतानां स्य नित्यं स्त्रीलिङ्ग
वादा प्रसमाहारेता च त्रेता दान तावत् लावः एवं वल्गु एतानां स्य नित्यं सोम

*उच्चैः न
चैः नीचैः

राष्ट्र

तस्य सोऽसाम्ये वेऽप्यविद्वत्ता कर्मण्यपि यणवक्तव्यः। ब्राह्मस्य देवा ह्यण्य
 रा इहः। इदं कर्त्तुं रा इह न्यतो वेति टिलोपः। लादिता देर्दिमि नूलादिता
 दसविदमनप्रत्ययो सवतिसचडितलोदिति मात्रणिमालघिमामदिति
 माकरइमनिकृकारस्यरेफादेशो सवतिइमनादौ नप्रधित्यये परेत। दसा
 दलघोः। कृकारस्येति द्वा तव्यं ते न कृडि मा कृषिमाइत्यादौ नप्रधिमामवदो
 सविदतिविद्यदेवदो लेपिासूचबदोः। बदोसुत्तरेषामिमानादीना कर्मिका
 रस्यलोपो सवतिबदोः। स्त्रानेसूचादेशः। सूमात्रस्यर्धे मत्रुः। नाम्नोः मत्रुप्र अस्त्यर्धे
 यो सवति अस्यास्ति अस्मिचास्तीत्येतस्मिन्नर्धे नकारानुस्विधना प्रीगोमा
 नश्चामान् अइकोचमत्रध्वैजयं तः। मायिकः। मातोपधा नप्रधिनोमाका ४१

रांता नमकारो यक्षदकारांतादकारो पक्षच्चवत्रिनौ प्रत्ययौ नवतः। अस्त्य
धीलक्षावान् किंवा नृपग वान् विद्यावान् सास्यानृयशस्वानृधनादं।
डाञ्चत्रीदृषदतासूमि। रुमिवा नृशमीतडिदादिस्यश्चतडिवा नृविज्ञा
नृएतकिंयतस्यः परिमाणवतुः यन्नदोरा। किमः किंयश्चयावान्ता
वान् कियान् आइश्चैतदोवायतावान् इयान् शकारः। सवदिशा घीउ।
दादेरिलः। उदिलः। फेनिलः। अत्येदेता डरः। देतुरः। शवादे लुः। श्वा लुः।
दया लुः। अस्माया मेधास्त्रलो ग्ना स्तपध्विनिर्वक्तव्यः। तपस्वा गाय
वीमेधा वीस्त्रा वा वाचो ग्मिनिः। वाग्मा आलातो कुत्सिते लापिणि वा
वाला वा चीतः। इषदपरि समासपौकल्यदे शपदेशायाः। इषदपरिस।

मा प्रः सर्वज्ञः सर्वज्ञः कल्पः पचुदुदेशः पदुदेशः प्रशंसायां रूप
 प्रशस्ते वैद्याकरणे वैद्याकरणे एतत्पात्रात्सायां पात्राः देशपात्राः
 सूत एव चरदृष्ट चराटकार इति च रीपाचुयविकारपाक्षन्यादि
 शुभमयत् अन्तमयो यज्ञः मन्मयो घटः स्त्री मोडालाः अममय श्रवः तद्दध
 ते वेदे वेत्यत्रा एव कल्पः व्याकरणमधीते वेदवा वैद्याकरणे शो सनोश्च स्वस्व स्तं
 वेदतिमौ वशः न संधिद्योद्युट् च संधिद्वौ संधिद्योयो संधिर्द्वौ यकाव
 काशयाः संधिधिनः स्वरस्पष्टदिनसवति किं उतयोद्युडागमो सवति इदं नदुदते
 ता वागमो सवतः वक्ष्यविशेषे कवायकारात्स्वमिकारः कारात्स्वमिकारः प
 श्चादादिस्वरस्य त्रिणतिरिति इति इतो ज्ञाता र्वलज्जितः तरतमेयस्विष्टाः प्रकर्षे अ

व

धर

तिर घेतिर मर्दयस् इष्टयेते पत्न्या सवन्ति कृष्ण तमः इत्यस्मिन् षोडिता विति च न च
कृष्णो टिलोप नुकारो नुविधाना वः अतिशयेन लघु लघा यान् लघा यसी लघि षा
पापी यान् पापी यसी पापिष्ठः गुब्बदि सिष्टे मेय सुगारा दिघ लोपश्च अतिशयेन
गुरु गेरी यान् गरी यसी गरिष्ठः गारिमाप्ते यान् पेष्टः पेमास्व नीवी यान् स्वविष्ठः ई
लोपो ड्या न्नादा दीय सः ड्या यान् ड्येष्टः अतिशयेन दीर्घा घा यान् वाँष्टः अति धिः
शयेन पशस्पः श्रेयान् श्रेष्टः बहोरिष्टे यिः श्रुतिष्टः किमो व्यया दा सरया ता चेतः
तमयो राम्ब कव्यः कृतस्तरं परमाणवः कृतस्तरं मांतेषा मारं सकव्यं वृद्धे स्तरं गायति
पच तितरं पठति तनां परमाणो दद्यादयः डा बुद्धं कलं शिरो दयसं पुसप मात्रं
वयो बज्जनां चैकस्मिन् धरिणे किमादिस्यो डतर डत मौव कृष्णो कतरो सवतोः का

श्रीरामः

एवः कतमो सवतांतां त्रिकः सवतोयतिरस्त्रा किं कस्तरः नृणां संख्येयविशेषा
वधारणे द्वित्रिसंतीत्यद्वितायः त्रैः संप्रसारणं वृत्तीयः षट्चतुरो ज्ञानादयः स्थः ष
ष्ठा चतुर्षी पंचादमी पंचमः सप्तमः न वसः दशमः एकादशाऽर्द्धः एकादशः द्वादशः
द्विअष्टानां द्वात्रयोष्टाः प्राक्काशता दनश्री तौत्रयोदशः अन सीता वितिशेषणा अष्टादशः
द्व्यश्रुतिः अश्रुतिः चचारिंशदौवा द्विचचारिंशतु द्वाचचारिंशतु संख्यायाः
प्रकोरे क्षद्विधक्षत्रिधचतुर्धगुणो एचद्वेक्षत्रेक्षद्वेधं त्रैधं क्रियाया आवृत्तौ
वसुपंचकवः सप्तकवः द्वित्रिसां सुः द्विसकं त्रिसकं वकादेः शसुबज्जत्राः शतशः
तयायदौ संख्यायां द्वितयं त्रितयं चतुर्तयं शेषानि पात्याः कत्यादया इतितचितप्र
या इति श्रीअनूः त्वतिस्व रूपाचार्यविरचितायां सारस्वत वृत्तौ प्रथमवृत्तिः समाप्त ४३
प्राशु संसवतु श्रीरक्त

४३

अघारणा त प्रया निस्सुप्यते धातोः व द्य मणाः प्रत्यया धाता ई याः त्वादिः सु
 सत्राया मित्पादि गि णो धातु संदो सवति स च विविधः आत्मनेपदी परस्मैपद्यु
 सयपदी चेति आदनुदान डितः अनुदा ते तो डितश्च धातो रादित्पादिभ्य नेपदं सं
 व ति त्रिस्वरिते त लो जितः स्वरिते तश्च धातोः वसे आत्मनेपद परस्मैपदे सवतः
 आत्मगाभि चेत्फल प्रात्मनेपदं परगाभि चेत्फल परस्मैपदं प्रयोक्तव्यमवधाति
 परतो न्यतू च्छेक्ति निमित्त विधरादन्यस्मा धातोः परस्मैपदं सवति नव परस्मैप
 दा निति वादीनाम षादस संख्या का ना माद्याति नव च नानि परस्मैपद संज्ञा नि
 सवति परा ण्यात्मनेपदा नि वर्तमाने ति पूतसू त्रं ति सि प्रसू ध मि पूवसू भसू ते
 आते अंते से आधे अधे एव दे प्राश्चो परिसमाप्तश्च वर्तमानस्तस्मि वर्तमान

महे

५ सिधेयेति वादयः प्रत्ययासवंति^अस्पतिवादेः पाणिनीयानां लङिति संज्ञाना
 म्नि च युष्मदि चास्मैदि च सागौः नामादि षष्ठ्यपदे प्रसक्तु त्रिसि सगैरेते प्रत्यया
 सवंति नामिष्युड्यमाने च शब्दादप्रयुज्यमाने पि प्रवसः युष्मदि मध्वमः तवैव
 स्मद्युत्तमः कर्त्तरि पंचमपरस्मैपदं कर्त्तरि सवति च शब्दादात्मनेपदमपि तत्र सूदते
 तस्मात्परस्मैपदि नोऽङ्गिकर एणाति वादयो योऽङ्गते अथैकव विकट्या यां प्र
 मेकव नंति प्रसूति पूरति स्मि ते पकारः पिक्वायाधिः अक्कर्त्तरि धातोरप्रत्ययो सव
 ति कर्त्तरि विहिते शुति वादिषु यंते उपरतः पकारो किंकिरणासदज्ञापना
 र्धः गुणः धातोरन्त्यसूतस्य नामि नो गुणो सवति अवादेशश्च सवति च्यते र्वविदका
 यां तस्य अपि ज्ञादे डि त्पकारे तं तादि कंच विद्वा व्या न्य प्रत्ययो सवति डि त्सं

तोः

क्षोऽसवतिनङ्कितसुसिकितिडितेचपरेर्धर्मगोऽनसवतिद्युसंवजीयवाह
तद्विर्वचनाडसिपरेउ सवतिततोडि. चानसिगुणप्रतिषेधेयप्रत्ययनिमित्तोयुतो
सवतेवस्योविमयीसवतः। बः कर्षविज्ञायांसवत्रंतिइतिस्वितेअदेअकारस्यलो
पोसवत्यकारेएकारेचपरेसवंतिसवसिवसधःसवधः। मराअकारस्यवक्त्रेनकारे
चपरेआवंसवतिसवातिसवावः। सवामः। मराडाधर्मिकोसवतिवंसाकसवतिअ
हमात्मविज्ञवाभिइत्यादिप्रयोक्तव्यंअव्यवधानाच्चपुरुषविशेषः। साधुसचवं
चसवधः। विधिसंसावनयोः। यात्रयातांयुसूयासूयांतंयातयांयावया। मई
तईयातांईरनईवासूईयावांईधंईयईवहिईप्रहि। विधिः। कर्तव्यावोपिदेशः।
संसावनंकल्पनमूहस्तत्रयादादयः। प्रत्ययासवंतिंतिडितिसंज्ञाचैषांपालिनीया

लि

नांया अकारात्परोया इत्ययं इतिविति अ इ ए स वेत्त स वेतां युस् इ इ अका
रात्परोयुस् इ डा ग मो सव तिसवेद्युः सवेः सवेतं सवेतं यातियं अकारात्परोया
इ यं सवति सवेयं सवेव सवेन शिष्णो रुस् शुशुषा को सवेदिति विधिः सवेदसौ
वेदपारगो वाक्काणवा दिति संसावनं आशाः पररायोः उपः तां अं उदितं त आनिप
आवपू आवपू तां आतां अं तां स्त्र आघां धं ऐ पू आवदै पू आवपूदै पू अप्रापू पावना
आशाः परस्पेष्टा घां सं नं वा प्रेर तां प्रवर्तनं तत्र उवा दयः प्रत्यया सवति एषां च
सं झापा शिनी व्यानां लोदु ह्यो स्नात हुग शिपिवावक्तव्यः सवउ सवता वा सवतां
सवंउ अता अकारात्पर प स्प हे लु सवति ल सव सवता वा सवतं सवत सवति
सवाव सवाव अदि पा न सवउ सवाव अधयना यो द्याता सवसौ म्य अनद्य नेतीते

पद्यते

धमादिधतेदोराङ्गमित्यादिविधिसंज्ञावनयोरीत्यादीनि नव चव चनानियो
 ङ्गानि एधेत एधेयातां एधेरन धा धेवाः एधेयावां एधेध्वं एधेय एधेवहि एधेमा
 हि ध मति । साधरे धेत आशा । प्रेरणयोस्तामादयः ॥ एधतां एधेतां एधंतां एध
 स्व एधेवां एधध्वं एधै एधवदै एधमदै स्वरादे रदेर्धोतो वितीयोऽङागमोसव स्त
 तिदिबादोऽपरे एधत एधेतेतां एधं त एधयधाः एधेवां एधध्वं एधे एधवहि एधम
 हि ईङ्ग दशनीनां कनयोः ईङ्गते ईङ्गते ईङ्गतां एङ्गते ईत्या दिदुपच ३ पाके प
 चूदु कार ष कारावनु बंधो कार्याधे च कारे । चकारा नुमय प दार्धः पूर्वविदवा दिध
 योगः पचति पचत । पचति पचेत पचेतां पचेयुः पचतुः पचता वा पचतां पचुते
 अपचत अपचतां अपचन्तित्यादि परसौ पदे पचते पचेते पं चते पचेत पचे त्यातां पचे

च

रन्पूर्वोपचेतोपंचतोअपचतअपचेतोअपचेतअपचघाऽत्यादिभनेपदेऽदा
नीलुगिकरणाकर्तरिति। वादयश्चवारोगणावर्ण्येतेअदसकृणोअकारउ
च्चारणाधअदादेर्लुका। अदादेर्गणाऽत्यन्तस्यापोलुगसवतिस्वसेचपाः।
जसनांअतिअतः। अदंतिअसिअबः। अबअसिअबः। अवः। अद्यात्अद्यात्
अद्युः। अबअत्रावाअत्राअदंउजसादिर्देः। जसाऽत्तरस्यदेर्द्विवेसवतिअवि
अदिअत्रावर्तंअतअदानिअदावअदामअदोदिस्योरमागमावक्तव्यः॥
आदत्आतांआदत्नआदः। आत्तंआत्तआत्तदंआधआत्मशाडः। स्वप्नेडः। का
रआत्मनेपदाधीषव्विद्युगादिः। शाडः। सर्वत्रः। गुणोसवतिशेतेशयाते
शाडेगंतोसुदशाडः। परस्यांतइत्यस्यसमागमोसवतिआतोदत्त। आत्मने

५. आतः२

पदे स्यात् इत्यस्य अक्षवति अनकाराऽन्तरस्य शोरेते शोषे शया घे शो धे शये
 शो वहे शो महे शयीत शयायातां य शयीरन् शया घा शोतां शयातां शोतां
 शोष अशोत अशयातां अशोरत अशो घा इत्यादि ब्रूव्यक्तायां वाचि नकार
 नयस्य पदा घः अबादा वापि तिङ्निष्प्रबुवर्त्तकार प्रत्ययो सवतितकारसकारस
 कारादौ पिति परे अबादौ विषये गुणावादेशौ ब्रवीति ब्रूतः द्योर्धातो रि युवौ स्
 रे द्यौ वेति वर्त्तमाने बुध्वातो विकरणस्य नो धेतोश्च वक्षो वक्ष्यो रि युवौ सवतः
 स्वरे परे अने करस्यासंयोग एव स्य बुध्वा नानपो वी अनन्तरं विविषये नुवर्त्तस्य
 वत्तं न सवति किं नुवृत्तं सवति ब्रूवन्ति ब्रूवा पि ब्रूषः ब्रूवामी ब्रूवामः ब्रूते ब्रूवते
 ब्रूवते ब्रूषे इत्यादि तन्ने पदे पि बुवद्वा द्वाश्च पंचानां बुवन्नन्तरे षांति बादा ज्ञापंचा

* ब्रूय २

नां एष अत्रुम नमध्व ॥ अद्युस इत्येते पंच आदेशाः सवन्ति बुव आह आदे
 शो सवन्ति एकारो वच्चाधी आह आह उः आह तेष्वकारे परे परे बुवो हकारस्य
 नकारो सवन्ति आह आह ह्वः वि वि संसावनयोः ब्रूयात् ब्रूयांतां ब्रूयुरित्यादि
 ब्रूवात् ब्रूवा यतां ब्रूवीर नृवा वी उ ब्रूता घा ब्रूतां ब्रूवंतु ब्रूहि ब्रूतात् ब्रूतां ब्रूवातां ब्रू
 वातां ब्रूवतां अब्रूवीत् अब्रूतां अब्रूवन् अब्रूत अब्रूवातां अब्रूवन्त अब्रूघा इत्यादि
 दिव्य विकरणस्यापि कुहोत्यादिर्गणस्य विशेषः कदा नाद नयोः आदेर्विश्व
 ज इत्यादेर्गणि उत्पन्न स्यापो लुग्न सवन्ति तस्मिन् धातोर्विर्वचनं सस्वर आनि
 द्योऽवयोऽविसरक्तः सस्वरो विस्वविति ऊहोश्च । सर्वसंबन्धिनोः कर्वाहकार
 योस्त्वेंस व त्तिं सा नां ऊबां सर्वे ति कुहोति कुजतः देः विसक्ता उतः

जसानां जवचपाः ॥ अथा

धिरदिः
 स्वस्वरा

रस्यांत इत्यस्या इव तिङ् कतिङ् क्व । ऊ ऊ व कु हो मि न व मो व लो प ति प्रत्य
यं संबं धि ननु कारस्य व मो । परयो व लोपो सवति क विद न्यत्रापि कु ऊ । कु ऊ
व । कु ह्य कु ऊ या दित्या दि श्च द दिसि ति वा दि वि धौ वा व क्त व्या । अग्नि हो त्रं कु हो
ति पाणिनी या नां संज्ञा लेट् कु हो त्रं कु उता वा कु ऊ तां कु क उदे वि । ऊ श षा
दु रत्र स्प दे धि र्व क्त व्या । ऊ ऊ धि कु ऊ त्प वा ऊ तं कु ऊ त कु ह वा नि कु ह वा व ऊ
कु ह वा म । अ ऊ हो त्र अ ऊ ऊ तां अन न स्र चिर क्ता ऊ त्र स्प अन न स्र सव ति प्र
ण वा दे शो अ ऊ ह वु । कु हो रित्या दि न द्वा ड गतौ ड कार आत्म ने पदा धी
न कार न दि क्ता या धी दा ते इ ति स्थि ते धि र्व च न्ना दि र्व व त्र क स्व । र्व सं
बं नो दा र्घ स्य क स्वो सव ति स्र जालु कि डु स्र अ धार ण यो । न द्वा ड गतौ मा ड्

माने एषां पूर्वस्याकारस्ये कारादेशो सवतिलु किस तिष्ठते स्तो लो भवते
इकारश्च द्विरुक्तं स्य धातोरा कारस्य लोपो सवति डि. तिस्वरं परे ईक
रश्च डि. तिहमे परे जिहते डिहाते डिहते डिहीषे डिहावे डिहाध्वे डिह
डिहावहे डिहामहे डिहीत डिहायातां डिहार नित्यादि डिहीतां।
डिहातां डिहतां अ डिहीत अ डिहातां अ डिहत अ डिहीषा इ
त्यादि दुसृत्र धारणापोषणयोः विसर्ति विसृतः विसृति विसृषि वि
सृषः विसृष विसर्ति विसृतः विसृमः विसृयात् विसृञ्च विस। ईत्यादि
माउ माने पूर्ववत्तु गादिः मिमीते मिमीत मिमीतां अ मिमीत उहा क
त्यागे डिहाते यदि दावा लोपः इत्यात् डिहाउ ईवहौ डिहाते

गकारस्य ईश्च ईश्च वा सवति हो परे ऊहा हिज हिहि जिही हिङ्ग ही
ता देत्यादिञ्च ऊहात् अङ्गी ही ताञ्च स्यालोपः धिसक्तं धातो रसिप
रे आकारस्य लोपो वक्तव्यः अङ्ग ऊः दुदा जूदाने जकार नुसयपदाधः
दुकारो द्विधा यर्घिः दाति इति स्मृते पूर्वविधिवत् नन्तस्वः द
दाति दादेः धिसक्तरस्य दादेराकारस्य लोपो सवति डि. ति परे दत्तः ददति
ददा सिदब्बः दब्ब ददा मिदद्दः दत्तः दद्यात् दद्यातां दद्युः ददा उदत्ता घा
दत्ता ददु दं हो दा दी हो परे पूर्वस्य लोपो सवति क्षताराकास्य चणका
रः देहि दत्ता घा दत्तं दत्त ददा निददा वददा म अ ददात् अदतां च स्यालोपः
अदङ्गः आत्मनेपदेपि पूर्वविदाकार लोपः दत्ते ददाते ददते दत्ते ददा

[illegible]

दि वृद्धिस्मिन्ने पूर्ववति वादयः दिवा देयः दिवा गतिगातरे पुचउषु
यः प्रत्ययो सवति अत्रोपोपवादः द्योर्विहसे दीव्यति दीव्यतः दीव्यं
ति दीव्येत् दीव्येतां दीव्येयुः दीव्युः दीव्यता दीव्यतां दीव्यतां दीव्यतां दीव्यतां
व्यत अदीव्यतां अदीव्यतां अदीव्यतां अदीव्यतां अदीव्यतां अदीव्यतां अदीव्यतां
रनुसय पदार्थः आदेः सः सः ध्रुतो रादो वर्तमानायाः प्रकाराकार
रयोः सकारनकारौ सवतः सु इति स्मिन्ने पूर्ववति वादयः स्वादे
नुः स्वादेर्गणानुप्रत्ययो सवति चउषुपरेषु अत्रोपोपवादः प्रागसिप्र
योगः प्रादेशतघातौ सुनुमां प्रादेशरूपस गत्यिरेषां स्वादीनां नप्रादीनां
धातुना सकारनकारयोस्तौ सर्वनामनावेव प्रकाराकारौ सवतः तथा ५०

तेष्वेव निमित्तेषु रूपः विकरणास्पन्नुप्रत्ययस्य च गुणोऽस्यति पिति
 ऐरुसिषुणो तिसो मंसो मया डी सु नुतः सु न्वंति सु नो षिं सु नु व सु नो
 म न्वं प्रो व लो प प्रत्ययसं बंधित नु कार स्प व प्रोः परयो व लो प्लो स व
 ति क्व चि द न्य त्रा पि सु नु वः सु न्वः सु नु तः सु न्मः सु नु या त् सु नु ता सु नु तुः
 सु नो तु सु नु ता दा सु नु ता सु न्वं तु न्वं हिः प्रत्ययसं बंधित नु का
 रा उत स्प दे लु र्ग व ति वा य द ह ण क्व चि त् सं यो गा उत र स्प त क् व द् क्त त न्व
 करणे इ त्य स्प त क् लु ह्नी त् त्र स व ति सु नु सु नु ता दे त्या दि अ सु नो त् अ
 सु नु ता अ सु न्व न् अ सु नोः आत्मने पदे सु नु ते सु न्वी त सु नु ता अ सु नु ते
 त्या दि स धि र् आव रणे इ र न्वं बंधः इ रि तो वि शो ष ण षः स ध् प र व ति वा

५ नु न यः ५२

वेतिर

गः असुणः असुणत असुणद् असुणं असुणं असुणं असुणं असुणं असुणं असुणं
 ने पदे पिसं देसं धतेसं धतेसं धीतसं धीयातासं धीरत्तसं धीं धातासं
 धतासुसं ध असुंधाता असुंधत इत्यादितनु विस्तारेनुकारेणा धः तनु
 इति स्थिते ति वा दिः पूर्ववत्तनादेरुपुतनादेर्गणा इत प्रत्ययो सव
 तिष्ठ उषिरेषु पकारोपिच्चा धः नूप इति गुणाः तनोति तनुया तनुतनो ।
 तुअतो नत इत्यादि सुनोति वन्ने यंडुक्त्त करणो पूर्वविदनुबंधलो
 पादिः ऊकारस्य गुणार पुन नूप इति गुणाः करोति डि. तूः करोतेर
 कारस्यनुकारो सवति डिः ति विसक्तौ परतः ऊरुतः ऊक्तेति करोषि ऊ
 सधः ऊसध्वकरो मिह ऊनि तं वप्रोसलो पोवत्तक्यः ऊव्री ऊम्मी

× उच्चार

कृत्रोयेकत्रुतरस्यकारस्यलोपोसवतियकारेपरेकयतिऊय
 तांऊयुःकरोउऊसताघाऊसताऊवुंउ।अकरोतअऊसताअऊ
 वृनइत्यादिआत्मनेपदेपिऊसतेऊवतिऊवतिऊवृ॥तऊवृ॥यं
 तांऊवीरनऊसतांऊवृतिंऊवृतिंअऊसतअऊवृतिंअऊवृति
 अऊसुघाइत्यादिउदत्तघनेउदादेर।उदादेर्गणादप्रत्ययोसवति
 चउषुपरेषुअप्रोपवादः।उदतिउदेत्तुदत्तुददित्यादिसवतिन्ने
 यंदुकीचद्वविनिमयेअनुबंधलोपादिपूर्ववत्तनाक्रादेः।अ
 देगणान्नाप्रत्ययोसवतिचउषुपरेषुकीणातिइहसेनाइत्य।
 स्याकारस्यइवंसवतिडि.तिहसेपरेकीणातःनातःनाइत्य

अx

पर

स्याकारस्य लोपोऽस्यतिङि तिस्वरे परे क्री णंति क्री णा सिक्क्री णी षः क्री णी
 षः क्री णा णि क्री णी वः क्री क णा मः क्री णी व्या त्र क्री या ता क्री णी युः क्री
 णा तु क्री णी तां क्री णं तु अ क्री णा त्र अ क्री णी तां अ क्री णा नित्यादि आत्म
 नेपदेपि क्री णा ति क्री णा ते क्री णा ते क्री णी त क्री णी या तां क्री णी रन् क्री णी
 तां क्री णी तां क्री णा तां अ क्री णा त्र अ क्री णी तां अ क्री णा त्र अ क्री णी षा इ।
 त्यादिग्रह उपदानेग्रहं क्विति च ग्रह इत्यत्र वेत्त वेत्त वेत्त वेत्त वेत्त वेत्त वेत्त वेत्त
 प्रबुधस्त्ववुश्चादीनां कितिङि ति च परे संप्रसारणं सवतिरेकस्य
 रुकारः गृह्णाति श्लोतः क्विति क्री णा ति वन्नेयं हसादान्नदौ हसा
 तावन्नाच्चादेर्गणादानप्रत्यसवति ह्यपरे नना अत इति हे लोपिः गृ

नीलार

॥ सुखं क्रिये अयं किं ककारस्य रिङादेशो सवति अकारपुत्रये
 यकि चड् कारोत्पवक्षता क्षनाधि श्रियते दानमादियते धनं चौरा
 येयकारे परे पूर्वस्य दीर्घो सवति इ षिकाश्रियंते ह्यययते अन्नं व
 क्रौदादेशि दादेशा कारस्य कारो सवति क्षिति वेद विदेऽ दोदीय तां
 धनं निधायतां धन्यं भूमीमाड् माने मीयते कै गै रेश धे सं ध्य कर
 णा मासं ध्य करणं धाड् ना माव सवति अनपि विषये गीयते दीयते
 तं पीयते षा गति निवृत्तौ आदेशः ॥ निमित्ता सावेनै मितिक स्याप्य
 सावस्थीयेत नोते न विना त नोते क्षतो न कारस्य वा आ वं सवति यकि
 परे तात्पतेत न्य ते गुणोत्ति संयोगाद्योऽ श्रुता वित्पस्य संयोगादि

! क्ववस्मिन् च गुणो भवति क्विति परे अर्थे स्मर्यते क्वगतौ स्मृ अथ यत्ने क्रिय
 मा एतत्तु यत्कर्म स्वयमेव प्रसिध्यति सुकरैः स्वगुणैः कर्तुः कर्म कर्त
 तित द्विडः १२ यत्कर्म गुणसंयोजकं वै न विवक्ष्यते सकर्मकत्वतित्राप्ये
 तदेवोदाहरणं पच्यते तु देन स्वयमेव सिद्धिं विद्यदाहणे सिद्धिं तिकाष्ठ
 स्वयमेव लूयते केदारः स्वयमेव दिकस्योदाहरणं एणी अत्रापणेन
 गरनीयते नो गरिकेवने चरद्वया वृत्त्या च्छायां सो ज्ञानं याच्यते य इ
 मानो याचकेन प्रबुद्धी सायां गुहां क्विति चेति संप्रसारणं पृथक्ते प्र
 धि केन पांघः शिष्येणा चायस्मिन् पृथक्ते इत्यादि पुनः कर्तृरिप्रणीय
 ते परोक्षेण पुत्र उग्रुत्तु सुपुत्र अघुत्तु अ एव म ए आते इरेसे आधे

व२

५०००

धानं प

ध्वपवुदेमहेक्षतोः। परोक्षेऽतीते काले एवाद्योसवं तिलडि. तिसं।
 झा चैषा पाणिनीयानां एकारो वृद्धिर्वापकारः। पिक्वायर्धिः सूत्रं
 ति स्थिते दिश्र एवादि संज्ञा न्नियोगे कर्त्तुं विचिन्तनं आसौ सादौ पूर्वस्या
 कारस्य सूत्रादस्य चाकारो सवति एवादी परोक्षस्वः। कपानां ऊब च
 पाः बकारः। सुवोबुगागमो सवति एवादी परोक्षकारं स्थानविध्यं धीन
 कारं उच्चारणार्थं बसूव उबसूव। आदेः सादिः। ऊसूव वृद्धुः। स्तु इत्येत
 स्मात्परस्य एादेर्गणस्य वसादेरिणप्रव सवति अन्यसूव तीति नियमादि
 डागमा बसू विववसूववु। बसूववसूववसू विवसू विमब लिबलवा
 नूबसूव अतः। उन्दाया धातोः प्रक्षयाऽकारस्य वृद्धिर्वापकार इति श्रुतिः

वचनं

प्रत्ययेऽपरेष पाचणादिः कित्सादिरपि त्रुकि स्रवतिलोपः पचां कि त्येचा।
 स्प पचादीनामनादेशादीनां कि तिणादिसति पूर्व स्प लोपोऽसवत्य।
 कारस्य चैकदसस्ये कारः पेचउः पेचुः वेदूषतक्रादिव्य। तरिक्तानामा
 नित्यं धातूनां घपड्वा सवतिसेटः किं ववावक्तव्यं किच्चादे च पूर्वलो
 पौ पेचि घ पपक्क पेचधुः पेचणबुतमोवाणि दक्तव्यः ततो विकल्पेन वृद्धिः॥
 पपाचपपचपेचिवपेचिमत्यात्मनेपदेपि लोपादिसर्ववत् पेचेपेचातेपैरेपे।
 चिषेपेचाघेपेचिधेपेचेपेचिपेचिपेचिवहेपेचिमहेरः पूर्वसं बंधिनः रुका
 रस्याकारादेशोऽसवतिऊहोक्कः पूर्वसं बंधिनोः कर्वेगहि कारव्योश्चवह
 वतिक्क अइति स्थिते धातोर्नामिनः धातोर्नामिनोऽस्य नागिनोवृद्धिः।

चि

सवितिनिगितिपरेचकारचक्रुः। चक्रुः। चकघीचक्रुः। चक्रवकारच
 कारच। चक्रुः। चक्रुः। रामोराज्यचकारआत्मनेपदेपिचक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 क्रिरेचक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 रस्य। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 स। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 तो। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 सक्तव्यः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः। चक्रुः।
 सकासावस्तवचकासदीप्तौचकासाचकारजागृनिद्रायेजागरांच

कारङ्गागरं चक्रुः। ऊर्गं चक्रुः रिप्ता दिष्टं चक्रे विदज्ञाने।
आमि विदेन गुणः। विदं चकार विदं बसू व विदामा स ईक्षं चक्रे
प्रत्यया चक्रे तात्तु विकीर्णं चकार पुत्रीया बसू व पिपक्षा मा स ब
लं यात्तु सू व पि सी जसू क्रीणां दिरुक्ता ना मा म्वा वक्तव्यः। तिसी
सये विसया चकार विसाय विस्युः। विसुः विसयिष विसेध।
स्य विस्युः। विस्य विसाय विसय विस्येव विसिपनः। जु जु वं च
कारुक्ता वडु जवुः। जु जवुः। विसरां चकार वसां डि जाया चका
र डि जाय डि क्रिउः। डि य क्रि युः। स पेरो कयो ऊर्गिः। डिगाय। डि
गपुः। डिगु। वै चित्पाप कवयोर ल्प काले पिणा दिवक्ते अः सु

प्रोहं किं लविललापलप्रपरिसापणेनाहं कलिगंडगाभागा
 गमुसृष्टगतौगमांस्वरेगमूहनूडनूधसूइत्येतेषांमुपध्या
 लोपोसवृतिस्वरेपङ्क्तिचिपरेडगामाडगमडडगमुडग
 मिषडगगधडगमधुडगमडगमडगमडगमिषडगमिषड
 गामासगस्तादक्षिणांदिशंदनहंसागत्योहनोद्येपुरंगना
 कडललोपलोलोलळीमुखं सोडविकलाससंगडग
 त्रयत्राणतनुत्रसूतोडयानकंसंकिलवासुदेवः२डयाना
 डधुडडधुडधिवडधधुडधुडधुडयानडधन
 डधिवडधिमडनीप्राडसविईकारइचिकलावी इति

ने एदे ए प्रसतयः। पूर्ववंचने उपधसलोः श्रुचेन नकारः। उड्डे।
 उडाते उड्डिरे उड्डिरे डिडाधे उड्डिरे उड्डे उड्डिरे उड्डिरे उड्डिरे।
 डि प्रहे उड्डे उडा उडा नादा नातरवनरवनने कपंच रवान प्रतदि
 त्रचस्त्रत्रुरित्पादि घस अदने घास ग्रासं उघाससः। उपधा
 लोख सेचपे। तिककारः। घसादेः। षः घसादे धातोः। परस्य।
 सकारस्य प्रकारादेशो सवति डि. तिसुरे परे उड्डे उड्डे। उड्डुरि
 त्पादि अतो एणो अकारांता धातोः। परे एण प्रडोलवः। तिडिड्वा
 टिलोपः। ददौ दानं तदा दाता पपौ पेयं मुदा पुनः। तस्मै प्रातरस
 दास्थाने धनं हिवा वनं ययौ। आतो न पि अविद्यनोऽप्रत्या।

चे

योयत्र सोनप्रतस्मिन् किंति डि. तिस्वरे परे आकारस्य लोपोऽवतिद
 दौददुःदुःदुःदिषददाषददुःदुःददौददिवददिमपपोपप
 उःपपुरित्पादिस्मा इति स्थिते एबादिर्विचिनेनशासात्त्वपा
 दिर्वचनेकतेयत्पूर्वस्तपंतस्य ऊसाउतरा। खपाःशिष्यतेनश
 मान्नपादेशश्चतस्रोतस्य उःतवस्युःतस्यिषतस्य घृतस्थित
 तस्थितमयापपपोययययुःययुरित्पादिस्माश्चैव पूर्वद
 मादिःशेषःपूर्वस्यादिहसशिष्यतेऽन्योलुप्यतेसस्मौसस्मृत्तु
 सस्मृत्तु रित्पादिषु नृस्तुतोऽपिवाहृदिःउष्टावउष्टुवउःउष्टुवुरित्पादि
 दियऊवदेवउडासगतिकरणादानेषु अकारःस्वरितउसयप

दाघीयङ् इति स्थिते दिवचनादिः। एतादौ परे यङादीनां यङादीनां
 च पूर्वस्य सं प्रसारणं सवतियकारस्य इकारः। स इत्याङ् इनादौ न।
 यङाद्यवराणां द्युतः। सं प्रसारणं किति यङ् वचस्व पूर्वङ् वेञ् वे
 ञ् केञ् व पूर्वद्वसायकारवकाररेफाणां द्युतः। इकारवकार
 रुकारासवंति किति परे ते च सं प्रसारणं सङ्गासवंति सस्वरस्य
 सं प्रसारणादी घस्य च दी घीः कस्वस्य कस्वः सवर्त्तदी घीः इङ् इउ। इ
 ङु। इयङि ष इय ष इङ् षुः इङ् इत्याङ् इयङ् इङि व इङि मत्रा
 मने पदेपि इङ् इङाते इङिरे इङि षे इत्यादिव च परिभाषणेन
 च ङ् चउ। ङ् चुः च चि षु वङ् ङ् च षुः ङ् च वा च न व चं ङ् चि

२ च ४१ २ ङ् चि व ४२

मबूजोवचिबूजोवचिरादेशोसवतिअनपिविषयेऊचैऊचि
 रेइत्यादिजिषप्रशयेसुतधापसुषुपतुःसुषुपुःसुषुपिषसुष
 षुइत्यादिसुषापससुरं सरवानुगशांशुशादीनांषवस्य
 तुगागमोसवतिणादौमतिअश्रुडःव्याप्तोआत्तोसादावित्पा
 र्वविष्वःव्यानशोविश्वंसगवान्वा नशातेव्यानशिंश्रुडःशु २
 कृणावृत्तिकंतिगतिषुआनेडाकिणाकडलेनकारचि
 त्आनेडुतुःआनेडुःआनेडिषइत्यादिअर्चषजायांआ
 नर्वचिनोतेःसणादोवाकिंवंवक्तव्यंनिरुषवीनिश्चिकाय।
 चिरंरडानिश्चिक्रतुःनिश्चिक्रुःनिश्चिकेधनिश्चिक्रषुः

निश्चिक्र। निश्चिकाय। निश्चिक्रय। निश्चिक्रिवा। निश्चिक्रिम। चित्ताय। चि। अतुः। चिचः।
 रितादि। ग्रहाडि-तिचेतिसंप्रसारणं। जग्राह। जगृहतुः। जगृकः। जगृदिश। दोहइतिडकारःत
 धोर्धइतिप्रकारस्यधकारः। शुजिहुरितिधकारस्यधकारः। दिहालापाधश्च

२५

निश्चिक्रयिथ५

५९

जज्जवडा जगृहयः जगृह जगृह जगृह दिवा जगृहि मावेत्र संवरणे संविवायस
उः संविष्णुः वेत्रोवयन पिउवाय ऊयउः ऊयुः उवायिथावधतापने विवाधा विविः
विवाधिया विवाधइत्यादिपत्रबोपत्रबउः पप्रबः पप्रबियापप्रहापप्रबकः पप्रबोप प्रबापप्र

चिव ५१

पप्रबिमपबादे संयोगान्न किंचूद्वरपौनः पुण्य योत्ने मिधप्रे
कवच नातता निपातंते पुरी मवस्कंद शुषा एरन्ना निहरा मरा
गनाः विगृह्यच केव सुचि दिषावशीयश्च मस्वास्व मद् निशं
दिवा अशिषियात् यास्ता यासु स्या स्यास्तं यास्त या संयास्त
यास्म सीष्टयास्ता सीरनसाष्टाः सायास्ता साधुं सायसीव हि
सी महि धातोरशिषियादादयो सवतिलूयात् सूयास्ता सूया
सुः य सूयाः सूयास्त सूयास्त सूयासं सूयास्तूय सूयास्मसु ।
श्रीमान् सूयात् डीव प्राण धरणे शतं शरदो डीव्यात् दादो
र दादोराका स्पशकारादे वा सवयं तिया दादो यादा दादो ।

५७ नादिनं दं २

६०

ऐरं सिसतासास्य प्रदत्तेतेषामिडागमोसववतिसविता। स
 वितारौसवितारः। सवितासिसवितास्वः। सवर्तस्वसवितास्मेस
 वितास्वः। सवेतास्मस्वोसवतिताराङ्गसारः। कुमारस्यनैक
 स्वरादनुदात्तात्प्रकस्वरादोत्तुपावेऽनुदात्तइत्येवंप
 वितादिमागमोसवतिपक्तापक्तारौपक्तारः। दातापाताचेता।
 नेताहोतारः। कार्ताहताइत्यादिबः। त्यादोसविष्पतिस्यपूक्षातोः
 स्पष्टप्रत्योसवतिसविष्पतिकालेतिबा। दिषष्टादशसुपरे
 षुसविष्पतिः। सविष्पतः। सविष्पंतिसविष्पसिसविष्पघः। सवि
 ष्वधसविष्पामिंसविष्पामः। यद्भस्मतेइतिस्मिन्तेह्यशपरा

तिष्ठु प्रशो षणो शो क्यति सुज पाल नायव दार होयोः सोदय।
 ते इत्यादिबः स्पृ प्र क्रियाति क्रमे क्रियायाऽति क्रमे कृतशु
 दनिष्पत्तौ सत्यां दिवादिपरः स्पृ प्रत्ययो सवतियदि सुवृष्टिः
 सुराङ्गं चास विष्प तदा सुसिद्धप्रसविष्पत असोदयत सवान
 यद्यासिष्पत अपहृष्टवात्तयद्यभिः प्राज्ञलिष्पत क्लानदापौ
 कृशकृशकौ अह निष्पदवाद्याशकृ दिबः सूते सिः क्षतो सूत
 त्रिसि प्रयो सवति दिवादिपरः इकारः सिरिति विशेषणा घः दिवा
 दावद असू सत इति स्थिति दादेः पेदे पेपरस्मै पदे पदरेदा धास्य
 सू इण पिब तिस्यः पप्रस्मे लोपो सवति असू हृष्टिः असू तो सु

२ नयद्या

त्यादि २४

दः सिलोपेसरेखु यत्तं व्यः असुवनअसुअसुतंअसुतअसुतं
 असुवअमसुमअदातअदातांस्याविदःसेराकारातादिह
 शोत्ररस्याननुससवतिअःअदाःअदातंअदातअदाअदा
 वअदाअदामअक्षतअस्मात्इयःसिलोपेगांदितादिमेतःमाशेष
 युज्यमानेऽलोपोसवतिघृत्तवेषायांमाघृतिष्वेत्तसेलोर्वक्तव्यःअ
 यतिघटिध्वंअरेमागाःसाधुसमागांगर्वितिमंमदिरंस्मयोगेपांति
 वंस्मसूवर्तमानाघट्याऽपिस्मयोगेसूताधृतावक्तव्याआहस्महारी
 तःयज्जतिस्मसुधिरः।गित्तेपेपरस्मैपदेपरेसेलिहवतिगित्ता
 हृदिःअकाशेतिस्थितेसेःसिद्धास्त्योदिस्पोरीमागमे

वक्तव्यः अगा
 पोः

सवतिआविरकाषीतनिराकावदव्यतायांवाचिइचटइइटःपरस्मा
सेलोपोसवतिईदिपर । इति सिलोपः । अवादीतृषावाजीतृत्सं नक्ष
णश्च सूडागुरुसादिवंजं विः अगदीतृसहस ने अरसी तूलोपो
जस्वातृजसे जस्वाउतरस्मासे लोपोसवति । जंपरे अक्षत अक्ष पा तां
अक्षपत अक्ष शा अक्ष पा वां अक्ष धं अक्ष पि अक्ष ष हि अक्ष षा हि अ
अ धित अदित इ जे वागीसौ अधगी षस्वा रा दः । अ धो ष अ धे पा तां
अ धे ष त स श षे सि प्र त्प या दि कं पूर्व व त इ डा ग म श्च अ रा वि षू इति
इति स्थिते इट इटि अ रा वी तृ अ रा वि षां अ रा वि षुः अ रा वीः अ रा वि षं
आ रा वि ष अ रा वि षं अ रा वि ष अ वि ष्म ज सा तृ ज सा त्पर स्मरे लोपो

सवतिजसेपरेअपक्तअपक्तांअपक्तअपक्ता/अपक्तावाअपा
 ग्धंअपक्तिअपक्तिरिअपक्मदिअपाकीतअपाताअपाकु!अप
 दातअपाषांअपाकु!अजसादितिकंऐधिष्ठअपाकीतअपाता
 पाअशयिष्ठइतिरोतोर्वक्षतोर्वड:प्रत्ययोसवतिदिवापर!अस
 धतअसधतांअसधन्मित्यादिअनितोनामिवत!नामिवतोअ
 पनिपरस्मैपदेसिप्रत्ययोसवतिशित्सवतिअरोत्सीतंघांअरो
 त्स!अरोत्सी!अरोधंअरोधअरोत्संअरोत्सअरोत्सअच्छिदत्तअह
 त्सीअह्वेतांअत्युरित्यादिअनितइतिकिंअदेवीअसेवीतनोक्तमनि
 तंअदश्तिरोगमसेहशांद्वादशादीनांजसेपरेअरोरसवतिअश

अस्तोवा५

होक्षतोःप

त

अरो x

त x ३

६३

५ अजित २

५ दि

कृतं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं अक्षरं
एतन्मवति सि स्यो रनि दो अ सि स्यातां अनिट इति किं अवतिष्ठ
लितुषा डे डे इ इतरय स्य स लितु लितो धीतो पुषादेशु ड प्रत्ययो
सवति बादिपरः सेरपवादः अग मत् अत् स पत् अपुषत् इ इषत्
अक्षरं तत् डे व चे स माग मो व क्तव्यः अवो चत् अवो चतां अवो चन्
अवो चत् अवो चत् अवो चं अवो चाव अवो चामा ह शरं तात्स क ह
कारं त शकारं तान्ना म्पु पक्षद विद्यमाने टो दिवादिपरः स क्प्र
त्ययो सवति वृत्तं वङ्गि वा अधु क्तत् अधु क्तता इत्तु अधु क्तत्
अलि क्तत् लिङ् आस्त्रा दने विश्व प्रवेशने ह्वरा परा डा दिना

एवं षडोः कस्मै प्रादि कृतक षिविलेखने अकृत दित्यादिः
 अधस्तावक कर्मणोरेता विसक्त योनि स्तुप्यंते तत्राहु विकर्मा
 णीति निरयमादात्मने एदं प्रयुज्यते सुखमनुबन्धुवेदेव तेन अ
 नुबन्धुवाते अनुबन्धु विरे अनुबन्धु विषे अनुबन्धुवाधे अनुब
 न्धुविदे अनुबन्धु बन्धुवे अनुबन्धु वितहे अनुबन्धु विमहे पेदे
 तानेनेन देपं पासरं मे एासस्नेहं कासवि लासयाय कृतं श
 तया सार्धं यदि जानासि तद्ददः श्ले म्लै हर्षकये क्लेशे म्लै
 स्वरं तानां हन गृहदशां धातुनां सावकर्मणोः सिसतासीस्य
 पाणिदिवावक्तव्यः आशिषिसाष्टादयः णिवाहं हिः सुख

ता

मनुसा विषीष्टसवतानुसा अनुसा विषीतयास्तां अनुसा विरनु
नुसा विषीष्टा अनुसा विषीयास्तां अनुसा विषी धं अनुसा विषीय
अनुसा विषी वहि अनुसा विषी महि णि वा वासावे अनुस विषी
ए शा यिष्य ए शा यिषीष्टदेवदत्तेन कारिषीष्ट कृषीष्टेत्यादिस्वस्त
ने अनुसा विता अनुसविं इत्यादि स्पृपि अनुसा विष्यते अनुस वि
ष्यते इत्यादि क्रियाति क्रमे अनुसा विष्यत अनुस विष्यत वा या
त वं यद्युशोष्यत इत्यत न्यक्तं रिध्नोस्तनि परे कट्विज्जति ध्वी
सावे कर्मणि च इण् प्रत्यये सवति से पर पवादः एकारो ह्यध
लो पइणसं नियोगे च त नो लोपो सवति अनुसा विसवो सव ता

दिवचनादौ वाणिदिट् पूर्ववत् अन्वसाविषातां अन्वसाविषत अन्वसावि
 षा अन्वसाविषाघां च न से लोपि अन्वसाविडं अन्वसाविषि अन्वसा
 विषदि अन्वसाविष्म दि अन्वसावि अन्वसविषातां अन्वसविषत
 आकारि अकारि अकारिषातां गिवासावे अक्षणाता मित्या दि निराड्
 सर्वानिगर्हिरि अहारी अपाचि असो डि ध्रु अक्षरणे निरुष्वी निरुध्वी
 रि पदगतौ प्रति सर्वप्रत्यया प्रत्यपत्माता प्रत्यपत्मत सणशष्टो असा
 णि अवाचि सेट स्से सि वि वक्तव्यंततो ऽनु उप ध्रुया वृद्धिः अग्रा हि अ
 ग्राहिषातां अग्रा हिषत इत्यादि दि णी अ प्रापणे निरुष्वी निरुणा
 दि आतोयुक् आकारां ता द्वातो दुग्गागमो सवति त्रिगति परे अ

२ त

दादिअपादिनि पूर्वः न्य धादिपदादेः कर्तृयपी एवं च । नुद एादिअबो
 धिअङ्गुलिनि बध्ने न हृदि । इदानीं प्रयाते न्यस्तिवादयो योङ्गते अ
 यिति शये हसादो यङ् । विष्णु ह्ये धे धातो रतिशये ध्वं यङ् प्रत्ययो स व
 तिसति स्मिन् विचिन्तय डि । यडि । परे सर्व दन्तय डि । यडि । पडरे पूर्व
 स्य नाभि नो गुणो सवति बोस्य इति स्थिते स धातु । आदिप्रत्ययात् । शेषे
 धातुसंज्ञो सवति धात्वा तिवादयः । ड-काराबन्धवा दात्मनेपदं अकर्तरि
 भूदेऽत्पकारलोपः । अतिशयेन सवति ति बोस्यते बोस्येते बोस्यंते
 बोस्यसे बोस्येध्वे बोस्यध्वे बोस्ये बोस्यामहे बोस्यन्ते भुह्वे
 चित्ते मो भुह्वते लेलिह्यं लो ह्वते वे विह्वते आतः यडि । सति पूर्वस्य

ते

ॐ

अकारस्याकारोऽवतिपापच्यते पापच्यते पठ्यन्तावयव्यां वाचिस्व
रादावटादीनां यड् वक्तव्यः स्वरादेपरः स्वरादे। परोक्षतो द्वितीयोऽ
वयवो द्विस्तु। सस्वरो द्विस्तु तिश्च टा द्युते धृष्ट। अशाश्रुते अरा
यति नमस्तु च लने पांनु क तमं त स्पष्ट पादीनां सर्वस्य तुगाग
मोऽवतिव्यडि सतिङ्ग म्पते उरग। स मुचलने वं सुम्पते ङं ह
न्यते ङादे विजा आदे शिना आदेशो निदिश्रपते हं ते हिंसायां घी
जेयते ङ पङ्कल्प्य वक्तायां वाचि ङं ङ प्यते ङं ङ ल्यते दं द द्यते ङं
मैष्ठुने ङं ङ म्पते दं द दशने नो लोपः। क्षतो स पक्ष सूतस्य नका
रस्य लोपोऽवतिङ्गि तिह से परे दं द शते मशकः। संडू आ मर्दने

बं स। जते मतो दंती तस्मिन् नि त्पा दि। त। रा गृ ड प ध स्प रु ड प ध स्प धा ते
 य डि। स ति स र्व स्प री गा ग मो स व ति व ती गा त्र वि क्ते ऐ न री नृ ते न दः त
 वृ उ व त्ते नै व री वृ त्प ते वा त्सु चि त्तं प द स सु धं सु धं सु धं वं च कु श प
 त स्कां दं य डि। पूर्व स्प नी गा मो व क्त य। इ दं नो प प नी प द्य ते सं सु
 धं सु अ धः प त ने स नी सु स्प ते द नी ध स्प ते व नी सु स्प ते व नी व च
 ते च नी क स्प ते प नी प त्प ते च नी स्क् द्य ते इ त्पा दि क्तो रि। क्ता
 र स्प रि आ दे शो स। व ति य डि। स ति प श्चा द्वि र् व च नं क्रि क्रि य ते ङे जी
 य ते ह्र स्वर णे दे वी य ते ष्ट ड्। षो षः च वं गु णः। ये दी दी य ति ती चे क्रे य
 ते ङे जी य ते ह्र स्वर णे दे वी य ते प्रा ण त्या गे मे षी य ते दा दे रि ती का

* इति स्थिते पूर्व
 स्वरुसादिषोषः
 चवंगुणः यदी
 अतिशयेन क
 तातिचैक्रायते

रेकते दिवचनं देदीयते पेपीयते इध्रधोयडिध्रध्र इत्येतयोयडिपरे।
 इकारादेशो सवति डे धीयते दे धीयते डे हीयते वान्यत्र लुगत्र वति ते अ।
 न्यत्रेत् कप्रत्ययसंयोगं विनापि वायाडा लुगत्र वति अतपि च ह सात
 हसा उत्तरस्य यडे लुगत्र वति लुकि सति पिति त्रिभवे कारो वक्तव्यः। अस्व
 रेपिति नोपक्षया गुणः। दिसु कस्म धातोः स्तरे परेपिति विषये उपक्ष।
 यागुणो न सवतिय शुगंतं परस्मैपदि क्वा दि वच्च वक्तव्यं। पापचीति पा।
 पक्ति पापपक्तः पापचति पापची षि पापक्षि पापक्तः पापक्त पापची मि
 पापचि पापचः पापक्त्वा वद्व्यक्ता यं वाचि अतिशयेन वदति वावदी
 ति वावति २ घटचेष्टायां संज्ञा वटी ति संज्ञा घट्टि संज्ञा घट्टः सं

अ१

वक्तव्यः प्राग्यते कुरु पाठं जायते उर्वलः। पयसस्तु वि साषया पयाय
ते पयस्यते तं कं आचारं पमाना तं पमाना दास्यते सवति आचि
रेर्ध्वं अकारस्य चेकारो सव। वंति पुत्रीयति शिष्यमु पा ध्यायः। प्रासादीय
ति कुत्रां बः। इच्छाया मात्मनः सः। क्षतो रिद्धाया मर्धे स प्रत्ययो सवति सा
चत्स संदं धि नी दिशु सवतु मि च्छति बुसूषति बुसूषतः। बुसूषं ति बुसूषसी
त्यादिबुः। सेनश्च कश्चुवतस्मा उरसां तादृसां ताश्च गुह्यगुह्यश्च मे परेदी
इनागमोन सवति नानिदिसे इश्च जिते स प्रत्यये परे गुणो सवति सेदी
र्धः। से परेदी धे सवति चिन्नी षी ति चिकी षति डिगी षति यु मिश्रणे यु
यूषति कुज षति सस्तु षति ए से अश्च इश्च ए। अकारात् सर्व ईकारो स

तज्जहानौ तित्यक्तति वि२२

इति सेपरेगुणः प्रकृत्यर्धेन्यत्र सातृका षेनपि पृक्तति रिपा स
तिरुक्तति डि घृक्तति हंतेः सो णितुहंते धर्मतोः परः स प्रत्य।
यो णितु सवति णिवा हृदिः हंउ मित्रति डि घां सति कृत इरुक्का
रस्ये रसवति क्रिपेर असा र्वा रि को यो यं विधिः द्यो विहं से इति दी
घचिकी षति परि डि दी ष ति हृल्लवत तरणयोः तिती षति यून
ः यकारस्य अकारस्य च लोपो सवति अनपि विषये चिकी षति दे
वदेनेन पाप चिता इस्मे दादीनां स्वरस्य सेपरे इसादेशो सवति पूर्व
स्य लोपः स्तो न प्राति सकारस्य तकां दित्यति धित्यति प्र मित्स
ति कुल सष प्राप्नो रवसे च पा ज सानाति तिसकारस्य पकारः स्को

राद्योश्चेति सलो पः। लि सते रसकारासस्ये रि सते पतो वेदपित्तमिति
 पि पति षति आ प्रोतेरी आ प्रोते दतारा कारस्य इति इति सति
 अशेरनाय ति इति अशिना यति अशि शिषति युस्यः
 गुपादित्यः स्वादे ध्वसप्रत्यये सवति विश्वगुपडु कुत्सने दुगुप
 तिकिति रोगोपनये ने संशयये च किं सति वि चि कि सति।
 तिङ् क मायां ति तिङ् कते माना विचारे मानादीनां पदस्य दीर्घा
 वक्तव्यः। श्री माते बध्नि दायां आदिङ् बा नाभित्पादिना स का।
 रबी सत्सते दान् न शान्तेङ् ने दीदां सते शीशां आयः गुपादि
 त्यः आय प्रत्य सवति स्वाध्वे गुपैरङ् एगो पायते धूप संतापे

स

ते २

द ५

५ धूपायते

५ सुत्रमिच्छति ५

पणव्यवहारे सुतौ च पनवण पणायते पनायति नाम्नोदितिय इति
स्प। नाम्न इच्छति पुत्रीयति मर्षयत्ययो सवतितसं नित्यो गे चाका
रस्य ईकारः आत्मनः पुत्रीयति धूनीयति काम्यमपीच्छति पुंका
न्यतिकरणे च यः कं दूयति मै द्रु ने द्वायं नाम्नः श द्वाद्य प्रत्ययो स
वति सुगाग मश्वृ षस्यति गौः सोऽङ् ने द्वायं नाम्नं तात् प्रत्ययो स
वति सुग सुगौ वक्तव्यौ दधिसोऽङ् मिच्छति धति ष्यति दध् स्मृति पि
प्रासायं उदकात् न्यः कलो पश्चात् उदति दन्यति जिडिकरणे नाम्नो
जिप्रत्ययो सवतिकारणे र्वे स च डित् अतः उ पक्षया वृद्धिः प्राप्नोति
तां कस्वः क्षत्रुपावे मित इत्येवं प विविनां क सो सवति अकृत्तरिगु

प्र

त्र

य

य

णायादेशौ घटंकारेति घटयति महांतं करोति महयति कुठिंक
राति कुठंति पद्मादेश प्रघटयति इटयति क्षतोः प्रेरणे प्रयोक्तृकव्य
परे जिघत्सु प्रयोक्तृकव्यं प्रेरयति कारयति यः॥ सः प्रयोक्तृकः पा
चयति शशासु अनुशिष्टौ अनुशाययति हनो घटं हंतो धर्तो घटा
देशो स। वति जिघत्सु प्रयोक्तृकव्यं प्रेरयति शदेः शरशाययति
ति जिघत्सु प्रयोक्तृकव्यं प्रेरयति शदेः शरशाययति
स्थापयति यापयति अप्रियति इडः क्वादीनां आकारगुणो वक्तव्यो
इडादेशे जिघत्सु प्रयोक्तृकव्यः इडः अध्यायने अध्यापयति कीलकायां क्रियति
तिलीडः विलये विलापयति पादेषु कृपाययति शोतनूकरणे

शा ययति श्री अ धू जो नु क्वा श्री अ न म्पा ण प्रा यं ति श्री यं ति धू अ
 कं प ने धू न य ति क्ष व य ति ज्ञा ना ते व क्षि स्तः । झा प य ति झ प य ति वि
 डि स्मे द घ ता च झी स ति डि ज्ञा प यि ष ति ष । चुरा दे त्रिः । चुरा दे ग णा
 त्स्वा र्धे त्रि प्र त्य यो स व ति चुर स्ते य चो र य ति पा ल र क्क णो पा ल य ति
 चि ती सं ज्ञा यं चे त य ति अ र्च प्र ज्ञा यं अ र्च य ति अ का रा उ बं क्ष
 दा त्म ने प द म पि चो र य ते जे र ड् द्वि श्रु अं तां स्त ते र्धे ऽ ड् प्र त्य यो स व ति
 दि वा दि परः । क्ष तो र्धि व च नं ड् का रो गु ष ति षे क्ष घी अ चू चुरि अ तं स्मि
 ते जे । कि ति डि ति च परे जे ले पिो स व ति ल घो दी घी अ डि स ति पूर्व स्य
 ल घे र्दि दी घे स व ति अ चू चुर व अ चू चुर तां अ चू चुर न अ चू चुर । अ

धातोः

५ ए ५ इ ति ५

अचचुरतं अचचुरत अचचुरं अचचुर व अचचुरत अचविदत अ
 हडहत अडि. लघौ कस्वः उपध्याऽडि. स तिसर्वसंबंधिनो
 ऽकारस्य ऽकारो भवति लघौ पं परे च पध्या कस्वो भवति अपी
 पचत अपी पचत अपी पठत अपी पलत प्रत्यपी पठत अङ्गी
 घटत नरित ककारे तो धसतो अ्युक्तं न भवति ङो ङगतो अङ्गुठो।
 कत अयथा चत अडि. पूर्वस्य षस्य ङः बह्वापणे अङ्गुठतदा
 देरित्या तीकारादेशो ङते दिवचनं प्रत्यति षपत यत इति ला
 यलोपः अपी प्यत ङपेरोलाः ङक कल्पते कल्पयति यच्य
 चीकृप नित्यादि ङः अघादेश विशेषानि स्तू प्यं ते वृशादेः

पश्यादिः दृशादेः धस्तोः पश्यादि रादेशो सवति अबा दो दिषये
 दृशिरपेक्षणे अस्म पश्यादेशः पश्याति अञ्चिकरणा इव तिव
 रूपं नय। पा इत्यस्म पिबादेशः पिबति घ्रागंधे नपादानेऽ।
 स्म लिघ्यादेशः लिघति ध्याश घ्रागंधे संयोगो रित्प स्म धनादेः।
 शः संधर्मतिलो हं स्था इत्यस्म तिष्ठादेशः तिष्ठति दाण दाने अ।
 स्म यवञ्चादेशः प्रयञ्चति म्नाऽस्मा से इत्यमनादेशः मनति शो क
 गतावित्पस्म रुञ्चादेशः रुञ्चति सृगतोऽस्म ध्ववादेशः ध्रुवति।
 शः ध्रुवति शृश्रातने अस्म शीत्यादेशः शीयते षड्विशरणा
 गत्प वसादानेषु अस्म सीदादेशः सीदति गङ्गाङ्गमादीनां वका

स्य

रोसवति अबादौ विषये गच्छति इषु इच्छायां इच्छति यच्च नियम
 नेयं च तिज्ञा ऊनोर्जा निज्ञा अवबोधने ऊनीया इति अतयो
 ज्ञा आदेशो सवति बादौ स्मृति वादे यः ज्ञायते ना कयादेः ज्ञानाति
 ज्ञानी ते श्रवः शृणोति वादे ज्ञेयः पञ्च पवने इत्यादि दे
 बादौ परे इत्येव सवति पुनाति लुनाति तः निर्विदेः निर्विदे क्षति
 त्मने पदं सवति निविशते विप्रास्याङ्गेः आत्मने पदं विज्ञयते
 पराङ्मयते संपश्यते संगच्छते संशृणुते संविते आङ्गो दोनास्प वि
 हरणे आदते मुख प्रसारणे उवाच ददाति मुखं क्रीडो नु संपरिस्प
 श्य अत्र क्रीडते परिक्रीडते अकूट नमिति किं स क्रीडति वच क्री

शा ५ शा ५

१२

समवप्रोपविस्वः स्वः संतिष्ठते अतिष्ठते उपतिष्ठते वि
तिष्ठते तत्र विस्वांतपः तत्रपते वि तपते आडो यमहनः आयव्य
ते स्वांगकर्मणि आहते स्वरक्तः आघाते इत्यादिभुदश्चरस्वांग
सूत्रमृचरते बहुः त्यादिभुगे इति किं सूत्रमृचरति विप्रः समसृतीत्या
दौ युक्तवातश्च न्यामं संचरतेऽन्यत्र संचरति देवतिः व्यवपरिस्वः
श्रीचः विक्रीणीते शपन पालं सेश पते इत्यादि कृष्णस्मृदृशां शांसाता
नामात्र डिज्ञाते शुश्रूषते सुस्मृषते दिदृक्षते कर्मव्यतिहारे न्यत्र हिंसा
देरात्र विवदंते दादिनः श्रद्धा व्यतिसवते क्रमुपादवैक्षेपे क्रमः सोपस
गस्पर्दी घृतासकामति व्याड् पयुषे स्वारमः पं विरमति आरमति परि

रमति न परमति वृत्तः स्पसयोर्वा इत्याद्युत्तरं मुचादे मुश्चु चादे मा
 गमो सवति। अबादो मुचमो कणे उदादेरः मु चति विहलासे विंद ति
 इदितिः इदितो धसतो मुमा गमो सवति अबादो दु एुदिसंमृ हौ स्वादिवा
 दप्र नंदति वदि असिवादनस्तत्योः वंदते श किं शं का यां शं कंते श मा
 दी यी शमा दी नां दी र्घा सवति अबादो परे ड षे श्च अंतस्य क ति क्वचि
 त्त्रा मु दमु दनु पशमेदिवा देत्यः शाम्प ति दाम्प ति क्षाम्प ति शाम्प ति।
 तमु ग्लानो ता म्प ति ड ष्वे क्तो दू ष्य ति थोः य क्तारे परे धसतो रेकारः।
 स्प लोपो सवति दो अवरवंड नेद्युति पोसु र्वप गाडितरस्य क्तकारस्य।
 उर सवति क्ति ति परे प पा लन पुर णो योः पु ष्ठ षति मु षति स परे क्त।

५ रुदितः ३

सा

योः प्रियतेः परस्मैपदं रुदादेश्चुस्मांति त्वादिगणानां मध्ये हकारव
देः प्रत्ययास्म्यस्य तिरुदादेः परस्म्यश्च दादिवाचपोल्लु कुरुदिश्चु
विमोचनेरोदितिरुदंतिरोदिषिश्चनद्यतनेऽतीतिरुदादेश्चोऽइति
अट् इत्येतावागमौ वक्तव्यौ अरोदत् अरोदत्तश्च स्या एतान्श्च सिति
स्वपि तिस्रपिहि अनशाणने शाणिति ऊकस ऊहस नयोः । ऊकि
ति ऊकितः । ऊकि देरं तोदतन्त सूऊकति जागति जागृतः जाग्रति द
रिशादेरिदालो पशु डि. ति दरिशातेराकारस्म्यङ्कारादेशो सवति डि
ति हसे परेशासि अकारलो परे पशु डि. ति स्वरे परे दरिशाति दरि
दितः दरिडति शास्त्रऽनुशिष्टौ शासे रिडुपक्षयाति डि. हसे परे

दि

५ तिर

५ आकारलोपश्च डि. तिस्वरे परे ५२

का

शास्ति शिष्टः शासति इडो शोम्बे इद कव्यः इडिस्त नौ इडिउ इडाते
 ते इडते इडिषेड् डाषेड् डिषे इडि इडिहे इड्य हे इडा ऐष्युर्ये इष्टे
 इडाते इडाते इडिसे षे इडाषे इडिषे इडा इष्ट दे इडम दे नरौ नुकार
 स्पैकारो सवति पितिस्मि अवादी युस एुस्त स्पः इवायु मिश्रणा मि
 श्रणा योऽयो तियवीति एुस्त नौ नौति नवीति रौति रवीति स्तौति स्त
 वीति स्तुताः स्तुवंति स्तोषिस्तवीति इया दित्वा पस्वन्नुदा नतना अन्नुदा
 तानां तनादीनां च चनम स्पलोपे सवति डिङ्गिति जसे परे अवादी विष
 येहंति हताः घंति गमां स्वरे इत्यारं लोपा नमः न प्रत्यरस्प नो लोपो स
 वतिसनक्ति संक्तः संङ्गंति अपिरं डिङ्गं शिष्टं डिङ्गं डा इत्येते षानका

५ का २

त्यदा ५२

उध

रस्यलोपोसवतिअपरेरुत्तरितरुत्तरंतिदशतिइत्यादिविदो न दानां
दिनां गवादिवादिदुत्तरेषां न दानां त्यादीनां एवादिर्वको वा सवतिवेदिद
विउः विडः विच्च विदधु विदवेद वि द्वि विष्णु वेत्ति विन्न विदंति विन्नैरं तो वा
सुद्व्यति विप्रत संविप्रते विद्यात् विद्यातां विद्युः वेत्तु विन्ना द्वा विन्नां विदंत्तु
विदि विन्ना द्वा अवेत्तु अविन्नां म्प्रा विदइत्यस्य अननुस अवेडः दस्य इति
विकल्पेन संबन्धे अवेत्तु अविन्नां अवेदं अविद अ विन्न अस्ति स्तः सं
तिसिपसः अस्तेः सकारस्य लोपोसवतिसिपे अस्मिम्भः स्म अस्मिस्वः स्म
स्यात्स्यातां स्पुरित्यादि अस्तस्ता दस्ता सं उ ऊ द्ये धिशा विदंते ऊ हि
श षे स्तेरे धिशा स्तेः श धि श ष्णु नि पात्यते दि विद्ये ए धि स्ता दस्त

स असा नि असा व असाम असेरीट असे । परयो दिव्यरीडागामो ॥
सवति असीत असां आसं सन असी । आसं अस्त आसं आस्व आस्म
लिह आस्वादेने होढ । तयोदीष्टु सिष्टु । न क्षया लघोर्गु ण ॥ लेढुडि इति ।
स्थिते ढिढो लोपोदीर्घश्च ढकारस्य ढकारे परे लोपो सवति पूर्वस्परदी
र्घः लेढि लीढ । लिहंति लेढि लीढ । लीढलेस्मि लिङः लिङ्गः लिङ्गः लिङ्गः
तलेढु लीढा ढालीढां लिहंति । लिहोदेरि म्वावक्तव्यः लिहि हि होढा ।
सा दिदीष्टु वं लेढि लीढं लीढ लीढलेहा निलेहाम अलेट अलेट अले
लि ढां अले नित्यादि चकड् व्यक्तां यं वस्ति वक्तुते इति स्थिते स्काराद्योश्च
द्योसंयोगांकारकारयोर्लाप सवति क्षतोर्जसे परे नाम्नः रसे पदांते च ॥

२

न्यात्रसौङ्गः लङ्गते व्याचक्षे व्याचक्षते व्याचक्षते चक्षुदे व्याचक्षते षट्ठाः क
 स्मेऽति स्थिते क्वं पंच च व्याचक्षे व्याचक्षते व्याचक्षे व्याचक्षे व्याचक्षे व्याचक्षे
 चक्षुदे व्याचक्षते व्याचक्षे चक्षुदे व्याचक्षे चक्षुदे व्याचक्षे चक्षुदे व्याचक्षे चक्षुदे
 ति चक्षा स्मात् चक्षास्तु दिप्ति सस्पतः सिप्ति वा अचक्षात् अचक्षास्तु अ
 चक्षास्तु अचक्षा अचक्षा दिप्ति स्यात् प्रकथने आख्याति आख्यायात् आ
 रब्धात् आख्या दित्यादि मृडे वृद्धिः पिति प्राप्ति मृष्टः मृडंति निङागुणः नि
 डादीनां चक्षुणो सवतिलुक्सतिणिङिरशौचपृषधसवयो ॥
 कुदेत्यादिवाचिर्वचनं निरूपदीति निक्षेपेनेति निक्षेपेनेति निक्षेपेनेति
 ङति निक्षेपेनेति ङात् निक्षेपेनेति नेकु निरूपेने क् आत्मनेप

२६

बः इत्याख्यातप्रक्रियासंप्रसारिः बः एरिपः ॥ ऐनमः अथ कदंत प्रत्यया
 निरूप्येते ककर्तरि व कृमाणां प्रत्ययः कृ त्सं कृ कः सच क त्सवति वृणौ
 धतो सृबुणौ प्रत्ययो सवतः पृष्ठ इति स्थिते नाम संज्ञायां स्यादि विंसी ॥
 किः एकाकर्ता कृतः धतोः परस्य कृत्प्रत्ययस्य वसादे रिडागमो सवति
 सविता एधिना कृदि तो वा कृतो धतो रिश्चा सवति गोपिता गोप्रास हिव
 होरो स हिव होर व सस्मिन् सवति ढकारे परे षह मर्षणे सोढा दो ढा युवो
 रना को युवु दतनु पक्षया इति वृद्धिः पवति पावयती ति पावकः कार कः
 लावकः लावकः आवकः इत्यादि नाम्युपधक्कः नाम्युपधक्कः धातोः कप्र
 त्ययो सवति निंकाकारो गुणप्रतिषेधार्थः कि प्रप्रेरणे कि एः सिद्धः जा

रि५

इत्येतयो रनत्रक इत्येतावादेशौ यथा संख्येन जवतः पचतातिपावकः लिङ्गा ५३

ना तेषु कृपचि नंदि प्रयहा देर यु गि नि अयु गि नि इत्ये ते प्रत्यया सर्वं।
 तिन घा संख्ये न पचा दे नं घा दे र्ग हा देश्च प च। वदः देवः सेवः नंदयती ति
 नंदनारमु क्रीडायां रमणः रोयु र्गणः गृह्णाती ति ग्राही विरावी दृशा
 दे। शः दृशा देर्धतोः प्रत्ययो सव ति शकारः शिका यधिः शितिः
 च उ वंति शितिः प्रत्यये परे ति वा विषय कार्य मुक्तं सव ति परः धयः
 गोघ्नः कला दे र्धतोः प्रत्ययो ले कल दी प्रो दालः तप
 संतपो तापः पश्चिगतो पांघः कार्यः एकार्मणि प्रत्युत्पमानेऽणः।
 प्रत्यं सव ति गोदा धनदः नाभि च नाभि वा प्रत्युत्पमानेऽणः प्रत्य।
 यो सव ति द्वि पा द्विजः गृहस्थः दुगतो शुचं सव ती तिष्ठः शुचः।

अव५

प्र८

स

देवरसः सलोपे भुम्बाभुरगः भुरंगः विहाय ते तदा सो विहचगः वि
विहगः विहंगः आलो नानि च नानि कार्ये च सत्पकारस्य टकारो प्र
त्ययौ सवता टकारश्चिषीः अस्मिहराः श्राकवचहरः धनुर्वरिवरगः
तिगसकणयोः ऊरुचरः ऊचरुचरी इरवरिव धम तो नानि कार्ये
च सति इरवरि इत्येते प्रत्यया सवति संवकारिः आ प्रव्याप्तौ देवानां प्रो
तीति च देवापिः रिव तिपदस्विति प्रत्यये परे पूर्वपदस्य भुम्बागमो सव
ति के मंकरः प्रियं वदः आत्मं सरिः नदं सरिः गङ्गां रवश्रपः उरु
कंपने इत्यादीनां रवश्रप्रत्ययो सवति रवकारो भुम्बागमो घीशकार
श्च उर्वकार्यो घीजनमेजयतीति जउ नमेजयः पं नितं मत्परस्वद्वरः

अक्षति ३ चारौहः ४

एक लघ्वरेषु द्प्रत्ययतयो सवति नमः। सियत अनेने तिनमं।
करणं हृतं स्तुलं करं द धि सजा वि एरुं दे धस्तो। क त्वरि वि ए प्र
त्ययो सवति वेवे लोपो। सजसे वायां अर्धं सज तीति अर्धं सा कृसा
र वाट्वा हो दो शसा दो स्वर परे सारो हा सार वा ज्या मित्या दिस
हे। षः सो ङिः उरा णा ट उरा सा हो मो नो धस्तो। धस्तो मकार सम्
नकारा देशो सवति रसेप दाते च प्रशा न असूत तदा वे कृत्वा।
स्तियोगे चिः। औ दीर्घ ई वास्प अ मिष्ठु नं मिष्ठु नं क्रियते इति
मिष्ठुनी करणं शुल्की सर्वः। सहा यस्या तू हे वृत्तं औ सलो
पश्च अ म नी सा व। डा च कृत्ति दत्तः। डः रव्या कारोति आतो म

निप्रक्क निप्रव निपः आकारं तादातो मनि प्रक्क इत्ये ते प्रत्यया
सर्वं तिसु सुददातीति सुदा मारा उज नरा दत्तु क्रिया स्वा मी स्वा
पागा दीना मी सर्वति किति परे न कि पि इष्य ई सुपी वात्त रिदा
वा कि प्रसर्वक्षुत्तः कि प्रत्ययो सर्वति स्वस्म पिति विरति किति
परे जस्वस्व उगाग मो सर्वति कि पः स वा प हारी लोपः कर्म क्त त्र अग्रि
चित् देव स्वत सो मयाः सर्वद्व क दिशा मिति ऊवं श्रि असे वायां
प्रभादे दीर्घता च वक्तव्या सुथीः तच्चा प्राट्ण ह्वं धने कि पि परे न
द्यु पो पसर्ग स्प दीर्घता च वक्तव्या चर्ण नत् कटं चि कीर्षती कट
चि कीः संयोगां तस्य लोपः क्षयतः कि पि सं प्रसारणं दशादे

एक कौरो एमाने कार्ये वशादेक्षितोऽतस्त्वैकौ प्रत्ययौ सवतः चकार्त ।
 किप्रकायविनि एमाने सति आसर्वोदेऽपुप्रत्यये पुसवदिः परस्परेण
 वंसवति अनादवदृशते इतिऽन्यादृशः अन्यादृक् अन्यादृक् यदृशः
 अन्यादृक् दृशतेऽति यदृशः यादृशः यादृक् यादृक् तदृदृश
 ते इतिऽतादृशः तादृक् तादृक् किमिदमः कीदृक् किमुत्रा एस्पेदमु
 रा एस्पे पूर्वस्य च कीदृश इति तावादेऽशौ सवतः कीदृशः कीदृक्
 कीदृक् ईदृश ईदृक् ईदृक् सवदादिषु दृशोष्मादयः तिदीर्घता च
 क्वाद्वा सावाद्वाः सवाद्वा मादृशः मादृक् मादृक् गि निरतीति
 कालेक्षतोरतीते काले शिलेणि निप्रत्यययो सवति अगिष्टे म ।

आक्षिप निषिद्धिः धातोर। तीते लाघिपवनिपूड इत्येते प्रत्ययासं
 तिष्ठन् हायर्हसुवासरसिद्धं सर्वगः सामगः कक्कवु धातोरति
 ककाले कक्कवु इत्येते प्रत्ययो सवतः ताव कार्ययोः कश्चितीते काले
 कृतः कटः कृतवान् कटं कर्म देवदेते न सावेन पुसकांतः गत्यर्था
 कदकर्मकाश्च कर्त्तरिक्तः गत्यर्थादिर्मकाश्च धातोः कर्त्तरिक्त प्रत्यये
 सवति अटितः। स्थितः शान्तः दां क्रोवासे द्वे कप्रत्ययो वा किं सवति प्र
 द्यो तितः प्रकृतितः सवितः सुषितः गृहीतः वृतः कितिः प्रवृत्तां तादृक्
 संतिताश्चि यश्च धातो परस्म कित्प्रत्यये ङ सवति धृत्वा सुतः श्रि
 त आदीदितः आदितः इदिशे जीतां तक्कवर्त्तमानं पिदस्तस्मै नौद

अदर्वराडतरस्य कितस्तत्रा एस्य नवुं सवति दकारस्य च न कार
 जिनिदोस्ते हने मिन्नमन्नं ते तेन व। तते जि विदागात्र प्रक्षर गो आ
 यासेन सिन्ना। जिहिदा संवृ संने कि स्मः। अदो ऊ ष ऊ ष्वः। रः। ए फा ड
 तरस्य त का स्य न व सवति ह्र अ हिं सा या रु त इ र द्यो वि हे से इ दी र्घः।
 रि की ली जू षू षू व यो हा नो डी लं ङी ली शरी रं त्वा द्यो दितः। र ल्वा दे रो
 दि तश्च क्ष तो स्तो नो स व ति लूनः। कि कृ ये की णः। म्नां ग्लान। प्या यः पी
 पी नः। दो द ति दा इत्यं ए स्य द ह्र व ति त कारा दो कि ति परे दत्तः दत्त वान्
 । तरस्य दा इत्यं स्यो वा ता व ति कि ति परे प्रत्तः प्रत्तः। अ व तं अ व द तं यं
 य व रा णा मि त्या दि ना सं प्र सा र णं च श ष रा डा दि ना षा वृ ष्टु व पु।

न
 × स्वरान्तो वा
 स्वरा × ३
 ८०

दुर्बलोलो
कोदार्धश्रुज
होनमुद्रापुः
संवाताः। आक
तः। उदितं। उक्तं
॥ वसि २२

वीजतं संताडता ने नुमं बीजं वद प्रा पणे सं प्रसारणं होहः तवो
दो कुक्षे रिद्वक्तव्यः नृपितः कुधि। तः। आणाद्या निपात्यते त्राणः। त्रात
प्रीणः। निर्वणः। निर्वलिः। संपर्षु ऐस्यः। करोते रूषणे सुद संस्कृतः। प
चोवपकः। पुषे कशुकः। स्फायः। स्पी स्पीतः। कसुकानो एवेव तूक्ष्मताः।
कसुकानो प्रत्ययो सवतः। अतीते काले तो एवेव सवतः। एवादि वज्ञावा
धि वचनं यथा चण प्यरस्म पदे त वा कसु व्यवात्मने पदे एत वा कानः।
काकारो गुण प्रतिषेक्ष र्वा नुकारो नृ मि धना र्वा विविधान् चक्राणः। त
र शानौ ति प्रेवत क्रियायां क्रियापदे ग म्माने राह शानौ प्रत्ययो सव
तः। तौ च ति प्रेवत रु मो ण सवतः। प च न्ना स्ते एव न्ना स्ते गा यना वृति

[illegible]

श्रीलेसुब्रुधतेसुब्रुप्रत्ययोसवतिश्रीलेसुसावेर्धेकरणाश्रीलाक
त्रादित्रादिषुसुब्रुश्रीलेधेद्विषुसुब्रुइत्येतेप्रत्ययासंवतिश्रुलंकष्टुनि
राकरिष्टुः। यस्यअदनेयसिष्टुः। सिद्धिष्टुविष्टुः। स्वासुगंधुः। षाकोक। ण। श्री
लेधेष्वाकनुनकाण्डत्येतेप्रत्ययासवतिवरनिवारणेवराकः। एकाद्विष्टुः।
सिद्धयाच्चायांसिद्धाकः। सिद्धुः। सांताशंसयोश्चविवक्षुः। आशंसुः। किष्टुः।
कुः। पिपासुः। कषुकोः। लक्ष्मिस्तुमसासादेः। तोधुरिप्रत्ययोसवतिश्रीले
धेतासुरसंगुरायडः। ऊकः। यडंताघातोस्तकप्रत्ययोसवतिश्रीलेधेनुक
तसंयोगेचयडोनुगसवतियायडूकः। वावडंआहतः। किद्धिष्टुसूतेआ कः।
कारंताहकारंताब्रुधते। श्रीलेसूतेकालेकिप्रत्ययोसवतिध
हिंस्रः। घसादेःकमरः। घसादेर्धातोःकमरप्रत्ययोसवतिश्रीलेधीघस्मरः। स्मरः। जा
सादेर्धुरः। जासादेर्धातोः

तेषु दिवचनं कृतं रामः सोमं पियङ्गुं ददिमाश्चिरहुतं यायका
 न्वविशज्जिपौमरी के महादिजा न्वसदोणादयः सर्वस्मिन्का
 लेनुणादयः प्रत्ययासवंति कगेतीति कासः वागतिगंधनयोः वाती
 वायुः आतोयुककुशआ कानेकोशतीतिको एतु प्रत्ययश्चकुंडु डि
 उः क्षुः अवरकपालने अवतीतिर्विषुक् प्रत्ययः किञ्चात्संप्रसार
 णमुकारः अतसातत्यगमने मनि ए प्रत्ययः अततीत्यात्मा अतउ
 प्रक्षयावृद्धिः वृद्धिद्वौ वृद्धावृद्धमनि प्रत्ययः मन्नु प्रक्षया
 करः धारणाधर्म्मः प्रत्ययः धूदेकलिः धूलिः अगिरगिल गिगत्य
 घी अंघुलिः आगामी सादी रि निप्रत्ययः इष्टे इतिश्चरः वरप्रत्ययः

यस्माद्वरः। राडा देरनराजायुवा वचादेरस्रवचः। महः। सौकर्येके।
 विलिमः। सिदेलिमं काष्टं चेति मात्राढक्यः। उणादयोगं प्रबुस्यत्
 प्रयोक्तव्याः। उमृतदधियां धातोर्लविष्यति काले उम प्रत्यये सव
 तितदधियां किं कथायां प्रयुज्यमानायां लोके वृद्धति एति उमी।
 चेत्तो उमी हतेष्वन्नावे धातोर्लविष्यत्यये सवति च डोः। कगौ धि
 ति च डोः। ककाराकारौ सवतपुष्टति एरेपा कन्त्यागः। यागाः। विसागः।
 रागगुणौ अयनं आयः। दायः। सवतं सवः। संज्ञाया न कर्त्तरि कर्त्तव्ये।
 जिते काके सावे च घञ् प्रयो सवति संज्ञायां विषये प्रतिकायमाजि
 र्यं न इति प्रत्याहरः। विक्रयं इति विकारः। स्वरगदः। स्वरं तादातेरप्रत्य
 ते

चयनं

यो सवतिसावा दो चयं च सवतः नवः नु न्तयः वृ विक्के रे विद्यते वि द्वि प्येते।
कामादिसि सितिनरः म दां म दादीना म प्र त्ययो सवतिसावा दो मदी हर्ष
मदः प्र मद्यते न चेत्येति प्र मदापणः शमः दमः यम नु परमेयं दी व्यते विम
नेनेति देवः पित्र बंधने विशेषेण सीयते इति विषयः मृतौ घनः मृतौ कि
विन्ने परिच्छेदे चा सिधये हं तेर प्र त्ययो सवति घनादेशाद्दक्षिण घनः सं
ध्वर घनं व क्ष विपयश्च सिद्धः द्वितो घुः द्वितोर घु प्र त्ययो सवतिसावा दो वृ वे प
कं पने वे प घुः वृ के प के पने प घुः द्वित स्त्रिम कृत कृते द्वितोः क्षतो स्त्रिम क
प्र त्ययो सवति न क्षवर्ध कृतो तर्ध वा चो सति क्रिय या निवृत्तौ कं वि मो घट
सं सृ त्रिमं यु हं न क्षी क्षतो सवि नट् कि इत्येतौ प्र त्ययो सवतः यती प्र त्यने

यतनंयनः प्रबभ्रुः प्रबभ्रुः चकारस्पशो सवतिनेपेरे प्रश्नः पुत्रं च यत्नः आतो न प
त्यालोपविधिः आधिः अं सो नि धी यते यत्नो सो नि धिः सुदृक्षतो सविद्युत् प्रत्य
यो सवति करणं दानं दूषणं न दः स्वादेः लोपश्च नृत्तानं नृत्तमनं साधना धारयोः
साधनो आधारे च युप्रत्ययो सवति पचनो मिः पचनी स्माली ईषदुः सु पुरव
न्य ईषदादिषु प्रत्यमानेषु पुरवत्प्रत्यु ६ इत्येतौ प्रत्ययो सवतो सावदौ लकारः
प्रत्ययसे दक्षा पना धी रवकारो गुण विधाना धी ईषद्वः ईषकरः उ सीवा सु स
दा उ करः सु करः उ यो धनः त व्या नी यो धतो स्त व्या नी यो प्रत्ययो सववतो सा
दौ सः वितव्यं कर्तव्यं करणी व्यं ई यो यहा यहा दी ना नि ट ई को रो सवति मृदी
तव्यं वृत्तं सं स कौ वरीतव्यं स्वराद्यः स्वरां ता छा तो य प्रत्ययो सवति चैवं ने व्यं स

व्यञ्जयौ शक्या वै कथं कथं पुत्राकात् पवर्धता दत्ता शकादेश्च । य
 प्रत्ययो सवति ऊ णं लसं शक्यं सत्तं इत्याता आरंता य प्रयो सवति
 आकारस्य इकारः देयंगेयं पेयं रुक्मसां ध्याय कर्त्तुं ता दसां ता च ध्या
 प्रत्ययो सवति कायं वायं वा च वा दसां ध्याय कर्त्तुं ता दसां ता च ध्या
 कावाक्ये एते सावकाय्यो विदितास्तथा दयस्ते हा धे विधौ च वक्त
 व्या रारो दशा दशना द्वादश व्यः दशनीयः दशपः स्वाध्यायो धे तव्यः शो
 तव्यः मंतव्यः ध्यातव्यः सप्रत्ययांता द नितरां ध्यातुमेष्टव्यः निदिध्यासि
 तव्यः विडि क्तासितव्यः नरा वशके च वसंतादा वशके च ध्यायिष्ये त
 यो सवति नु दो तो यः स्वर वः त्र व अ व शं ला वं सभा से ५ व श प मा

५नां कृत्यसंज्ञाय लिनीयातां। अवत्रं पलायोऽवत्रलायः

॥ इत्तां मनोपमिहं तिलुं पेदवत्रपमः कृत्ये उं का ममनसो र पिस मोदा दित
ततये मंसि स्य परिचु वृ धाजा। १ तयादी। ~~सिद्धि~~ कानाम् मां स्रु प च न ~~स्य~~ स्य
तं मां सस्यपाकः। मां स्य कः। ५ पक्षक्य पूरु ५ पक्षदा तोः क्य पू प्रत्ययो सव
तिसा व कार्ययोः। कर्तृ चेदने कृत्यं कः स्वाचू क्य परिचु। ५ कः कृत्यः। कृत्य
सिद्ध्याऽऽयां सावे यडा देधतोः। सिद्ध्या सावे क्य प्रत्ययो सव ति किञ्चा त्संप्रसा।
रणं ५ ५ अङ्ग गति के पमयोः। स मङ्गा व लहत्या किः। धतोः। कि प्रत्यये सव
ति सिद्ध्या सावे अनुसृ तिष्ठ पंक्तिः। नुडिः संवितिः। शांतिः। विदांति। म्ना निः। ईश
शाङ्गे वरे कि प्रत्यये ने कु णश्च संज्ञातिः। कर्तृ रिक्तिः। प्रसृ ते इति प्र कृतिः। विध
तिः। इक्ति प्रोक्ष उ निर्दे शो पचि। प च तिः। पि द्विदा मडः। पिता धातो लिदादे।

५ नो कुव
मः। श्रोत्रम
नाः। संहितं
सहितं। सं
त। सततं। मं
सस्यपचनं।

५२

अहो ईहा प्रत्ययांतात् प्रत्ययांतादातो रप्रत्ययो जवति चिकीर्षा पुत्रीया
श्रुत्या मड प्रत्यये सवति पचा मृच सिद्धिदारे त्रय उचु बंधरिदि
तोऽ प्रत्ययो वक्तव्य गुरो हसितगुरुमतो हसांता द प्रत्ययो सवति
ईहांने का पूर्व काले का प्रत्ययो सवति समान कर्तृ के क्षतौ
प्रयुज्यमाने स्नावा सुं के सु का वृत्ति को सेट् कि वा अ सु ल्वा प्रति
पे धे का अलं सु का न विं वा वेट् दृष्ट्वा एषि वा समा से क्प्र समा से
सति पूर्व काले क्प्र प्रत्ययो सवति त कर्तृ के क्षतौ प्रयुज्यमाने सं
सृत्प करोति प्रण म्प गच्चति नञ् पूर्व इत्ये के अ वा अ कि वा शा त्र वा
नस वान्न स वा विम लं य शः अदे वा वित्त म विस्मि क धं डी वंति
सू सतः १ क्प्र पि जे र्थणः परिणाम व्यसुं के त काले पि दृश प ते अ क

पूर्वका

ध

लं

क

उप

उप

तः

५ हसति १

५ जं ३

एतिसंमन्त्रां सुरवंद्यादायस्त्रपिति पौनः पुष्पेण मपदं दिष्टसमायुतं
कर्तृकैश्चतों सर्वकाले पौनः पुष्पेण वैक्षतोऽस्य तस्य पदस्य दिव्यं
पायं गायति सोऽं सोऽं वृत्तिक धमादिषु स्वाध्याय मूकः ॥ क धंकारं
श्चंकारं सुवो मावेक्य पूर्वस्म सूयंगतः लङ्गेरी मुदुल कदशना कन
योः लङ्गीः स्तः यतेस्त्री ये इव ध्येस्ते श षसं घातयोः टिलो पः संयोः
गातस्य लोपः टिच्चादी प्रस्त्री वस्माकारः रादि पो वारे फारकारा दीनि
नामिनिशृण्वतो मम पावति मना प्रसन्नता मेति रा मना माना मासि
कथा १ लोकाच्चेष्टस्य सिद्धि र्यधामातरादेः स्वरूपं पतो नुसूतो दिशा
ष्टो लूद्य ३ सा धकः समस्करिषु तां चक्रे प्रक्रियां चतुरो रितं २ अ वता

५. स्वर २

म

हो दयग्रीवः कमलाकरेश्वरः स्वारां नराकारमक्षपापीतपक्वः ॥
ब्रह्मतिथीपरदंशपरिव्राजकादावग्नीश्रुतुतिस्वरूपाचायविरा
वितासारस्वतीप्रक्रियासमाप्ता ॥ सवत् १७१३ वरुणमागसरसुद
३ वररवासादमासद्विः पुनिवनयमागरा तस्युतः मोहनदा
मलिषितं पठनाश्रयः सुततवत् कल्याणमम् ॥ आ ५

12 6
10

८६